

Görüşler

HAFTALIK SIYASİ MECMUA

GÖRÜŞLER

TÜSTAV

SABİHA SERTEL

ZİNCİRLİ HÜRRIYET

Yazısı 6 - 7 nci sayfada

MECMUAM
Yazı Yardımları
VADEDENLER:

1. Celal BAYAR
2. Tevfik Rüştü ARAS
3. Fuat KÖPRÜLÜ
4. Adnan MENDERES
5. Cami BAYKURT
6. Sabiha SERTEL
- M. Zekeriya SEETEL
- Pertev BORATAV
- Bahice BORAN
- Mediha BERKES
- Niyazi BERKES
- Hülfâi ŞERİF
- Adnan CEMGİL
- E. A. MÜSTECAPLIĞLU
- Muvaaffak SEREF
- Dr. Sabire DOSDOĞRU
- Dr. Hüsnâ DOSDOĞRU
- Sabahattin ALLİ
- Kemal HİLBAŞAR
- Nail V.
- Aziz NESİN vs.

Nº1 1 ARALIK 1945
CUMARTESİ

YIL 1

CİLT 1

SAYISI 25

HAFTANIN GÖRÜŞLERİ

Matbuatın İstediği

Hiç bir memlekette matbuatın hürriyete düşman olduğu görülmemiştir. Çünkü, hürriyet matbuat için su kadar, kâğıt kadar, hava kadar bir hayatı ihitiyaçtır. Yalnız Türk matbuati, boyunlarına geçirilen boyunduruğu bir türlü silkip atmayı razi olamıyor.

Memlekette fikir ve söz hürriyetini zincirliyen Matbuat ve Basın Birliği kanunları, demokrat bir memleketin yüzünü kızartacak ağır esaret zincirleriyle örülmüştür. Her iki kanunun da hedefi söz ve fikir hürriyetini boğmak, matbuati devletin emrine vermektedir. Böyle olduğu halde Türk matbuatı yalnız Matbuat Kanununun ellinci maddesinin tadilini istemekle iktifa etmiştir. Geçen hafta İstanbul'da toplanan Basın Birliği kongresinde de ancak Matbuat ve Basın Birliği kanunlarında yapılacak tadilât üzerinde durulmuştur. Halbuki matbuattan beklenen hareket, bu kanunların tamamen ortadan kaldırılmasını istemektir.

Demokrat memleketterin hiç birinde ayrıca bir Matbuat veya Basın Birliği kanunu yoktur. Matbuat hürriyeti de umi kanunlar çerçevesi içinde tahrif takviye edilmiştir. Hele Basın Birliği misline ancak Nazi Almanyası ve Faşist İtalyada tesadüf edilen bir aşist kanundur. Demokrat bir rejimde böyle bir kanunun varlığı, o rejim için bir leke teşkil eder.

Onun için, hür vatandaşlardan mürekkep hür bir Türkiye'de bu kanunların yeri olmadığına kaniiz ve her iki kanunun da tadilini değil, tamamen kaldırılmasını istiyoruz.

Kanunlarda Değişiklik

Memlekette demokrasinin inkişafı için, evvelce otoriter zihniyetle hazırlanmış olan ve vatandaşların Anayasası ile teyit edilmiş demokratik haklarını inkâr eden kanunların tadili lâzım geldiği artık elle tutulur bir zaruret hâlinde duyulmaktadır.

Yalnız bu zarureti duyuyan makam hükümettir. Çünkü Meclise hâlâ bu tadiller hakkında bir teklife bulunmamıştır. Mecliste de bu yolda henüz hiç bir adım atılmış değildir. Yapılacağı söylenen tadiller de birkaç maddeden ibarettir.

Halbuki, bizde demokrasının inkişafına mani olan yalnız bir iki kanunun bir kaç maddesi değil, bütün kanunların ruhuna girmiş olan otoriter zihniyettir. Fakat bu radikal tadili, ne bugünkü hükümetten, ne bugünkü Halk Partisinden, ne de bugünkü Meclisten beklemek mümkündür. Çünkü onlar, şimdide kadarki icraatları, tâbi oldukları Halk Partisi programıyla bambaşka bir zihniyet taşındıklarını isbat etmişlerdir. Memleketin muhtaç olduğu hakikî ve geniş demokratik inkılâbi, ancak halkın serbest reyiyle sağlanacak bir meclis ve bu meclisten çıkaracak hükümet yapabilir. Onun için bir an evvel seçimlere geçmek zorundayız.

Dünya Sola Gidiyor

Harp Avrupada eski nizamı altüst etmiş, bütün milletlerin siyasi, iktisadi ve içtimai bûnyelerini değiştirmiştir. Şimdi her millet seçimlere baş vurarak yeni harp sonu cereyanlarına ayak uydurma çalışiyor.

Şimdide kadar yapılan seçimlerde görülen manzara, milletlerin sola doğru kaymakta olduklarıdır. Her tarafta irticâ ricat halindedir. İngiltere'de irticâ temsil eden Tory'ler tahtlarından indirilmiş, yerlerini sosyalist hükümete terketmişlerdir. Fransada komünistler ve sosyalistler ekseriyet kazanmışlardır. Belçika'da bir sosyalist hükümet mevcuttur. İskandinav memleketterinde sosyalistler iktidara gelmişlerdir. Macaristan, Yugoslavya ve Bulgaristanda daollar galebe çalmışlardır.

Henüz seçime geçmemiş memleketterde de şiddetli bir sağ sol kavgasının hükmü süregeleni görülmeye.

Avrupa milletlerinin bu iç mücadeleleri, aynı zamanda büyük devletler arasındaki iç mücadele ile de ilgilidir. Avrupanın 90 derecelik bir sola kaymasından korkan İngiltere ve Amerika, daha ziyade sağları tutarak bir muvazene tesisine çalışıyorlar. Yunanistanda ve İtalyada görülen manzara budur. Rusya da Balkanlarda ve şarki Avrupada sağların galabe çamasına mani olmak için dolları himaye eder görülmeye.

Dünya büyük bir istihale içindedir. Kabuk değiştiren bir cemiyetin bu sancıları çekmesini tabii görmeliyiz.

Atom Bombasının Sırı Yoktur

Atom bombası, milletlerarası münamebetlerin ve dünya sulhünün ana meselelerinden biri olmakta devam ediyor. İngiliz Başvekili Mr. Attlee'nin Washington'u ziyareti üzerine İngiltere ve Amerika hükümetleri tarafından neşredilen karara göre, atom bombasına ait sırrın ifşası Birleşmiş Milletler Teşkilatının işler bir hale gelmesinden ve büyük devletler arasındaki gizli silâhlara ait sırların karşılıklı teatisinden sonraya bırakılmıştır. Bu sebeple bu karar, sırrın saklanmasıdan doğan itimatsızlık havasını dağıtmayı yetmemiştir.

Fakat hakikatte atom bombasının ifşa edilmemiş bir sırrı var mıdır? Bu bombayı imal eden ve bu keşif üzerinde çalışan Amerikalı alimlerin neşrettileri bir muhtiraya göre böyle bir sırda bahsetmek doğru değildir. Böyle bir enerjinin mevcudiyeti kırk seneden beri bilinmektedir. İleri medeniyete mensup bütün milletlerin alimleri, bu enerjiyi serbest bırakmanın sırrına vakıfları. Bütün medeni milletler bu enerjiden istifade imkânlarını bulacak alımlere ve lüzumlu kaynaklara sahiptirler.

Sır sayılacak tek şey, bu projelerin tatbikat sahasına konus tarzından ibarettir. Tamamen nazariyelere dayanan bir çok tehlikeli ve pahalı tecrübe ihtiyac vardır. Fakat bu mesele de bütün dünyanın gözü önünde halledilmiştir. Yapılması lâzım gelen şey, teknik prosedeyi bulmaktan ibarettir. Bunu da herhangi ileri medeniyete mensup ve nazariyelere vakif alimler kısa zamanda bulabilirler.

Bu bakundan milletleri ilgilendiren mesele atom bombasının ifşa edilmemiş bir sır olması değil, bu keşfin insanlığın istikbali üzerinde yapacağı tesirdir. Yine bu alimlerin neşrettiği muhtirada beyan edildiğine göre, Japonyaya karşı kullanılan bombalar, ileride yapılacak bombalarla nazaran bir çocuk oyuncagi sayılabilir. Öyle atom bombaları yapılacaktır ki, Amerika büyülüüğünde bir memleketi bir kaç saat içinde bir kaç bomba ile yeryüzünden kaldırmak mümkün olacaktır. Bu kadar tehlikeli bir silâh, hiç bir milletin elinde harp vasıtısı olarak bulunmamalıdır. Çünkü mütecaviz bir millet, böyle bir silâha sahip oldukça, bütün dünya için bir tehlike teşkil edebilir. Atom bombasına karşı bir müdafaa silâhi bulmak imkânı da olmayacağı.

Onun içindir ki atom bombası, insanlığın başına yeni bir dert açmıştır. Birleşmiş Milletler Yasasının bu keşiften sonra yeniden gözden geçirilmesi lâzım gelecektir. Millî hudutlar, millî hükümdârlık hakları yeni bir tefsire tabi tutulmak ıcap edecektir ve milletler ister istemez bir dünya teşkilâtına doğru gitmeye mecbur olacaklardır. Bu sebeple atom bombası bir harp silâhi olmaktan ziyade, dünya sulhünü ve dünya hükümetini kurmak lüzumunu anlatan bir âmil olacaktır.

M. Zekeriya SERTEL

Görüşler

HAFTALIK SİYASİ MECMUA

Görüşler Türkiye'de hemen de ilk çikan siyasi mecmiadır. Garip memleketterinde, hususile İngiltere ve Amerikada siyasi mecmuların büyük bir mevkii ve rolü vardır. Dünya'nın gelişini günlük havadisler ve yazılarla takip mümkün değildir. Hâdiseleri anlamak için bunların iç yüzlerine nüfuz etmek lâzımdır. Bir siyasi mecmuanın en büyük vazifesi budur.

Görüşler, okuyucuları memleket ve dünya meseleleri hakkında aydınlatmak için, zengin ve kuvvetli bir kadro ile çıkışma gayret etmiştir. Bu maksatla memleketterin en yüksek şahsiyetlerinin yazı yardımını temin etmiştir. Mecmuamız memleketi ve dünya hareketlerini ilgilendiren hâdiselerin iç yüzlerini anlatmağa çalışacaktır. Edebi, içtimai, iktisadi meselelerle sanat dâvalarına da aynı derecede ehemmiyet verecektir.

BARİS SAVASI

Üç büyük müttefikin harp içi ve sonrası müna-sebetlerine hâkim olan ve sulhün kurulmasını güçlendirten başlıca âmil: iTİMATSIZLIK...

Avrupalı milletler için ikinci eiban harbinin yıkımı ve ölümü fash kapandı, fakat bu kıtada olsun benüz sulhı kuramadık. Muazzam hainin aktörleri ve seyirciler, bütün dünya büyük bir huzursuzluk içinde. Gerçi silâh şakirtiları, binlerce top, milyonlara tüfek sustular. Evlerimizi başımıza çökerken, bir anda mahalleleri yerle bir eden 10 tonluk bombaların sesi de esildi. Dev cüsseli ugarkaleler şimdi hançerlerinin altında uyuyakta. Asrı fizigin bize son hediyesi olan atom bombası da tepemize asılı sâkit bir tehdîke...

Harp ten arta kalan Avrupa ne halde?! Damancı tüten yangın viranları, geniş çenek sahalarında umumi çukurları dolduran milyonlara insan lesi, nazilerin toplama kamplarında, krematuvarların önünde biriktmiş kemik ve kül yığınları... Ve daha sonra, ać ve sefil, yarından ümit kesmis insan sürüleri. Harbi hazırlayanlar, altı yıl milyonlara insan gücünü gecen işsillerin biriktirdiği medeniyet sermayesini yoketmek için kullanan facia mürettepleri eserlerinin azameti karşısında hayran...

Dünyanın dört kitasında, üç büyük Okyanus üzerinde doğmuş milyonlara askerden çogu şimdî barklarına dönmekte iken, hâlâ Çinde, İndonezyada Asyalı milletler birbirini kırıyor. Bir yandan Çin ülkesinin 11 vilâyeti üzerine yayılmış 90 milyon kızıl Çinli Çan-Kay-Şek'in beyaz Çinli ordularına karşı doğusurken öbür yanda İngilzlerin Hindî askerleri Pelemenk emperyalistlerine karşı istiklal davası ile ayaklanmış olan diğer Hindliler öldürmekte... Üç asırdır bazingân Avrupalı emperyalizminin ağırlığı altında beli büükümüş cenub Asyalı milletler ve 14 yıl devam eden Japon televâzünden yeni kurtulan şimalın Çinlileri hareket halinde; bunlar da burjuva Çinliye boyun eğmek istemiyorlar; bütün Asya ayaklanmış.. Japon emperyalistlerin Pasifik hükümlanlığı, "Büyük Asya" hâlyası son baharın sabah sisleri gibi dağıldı, fakat Asyalı milletleri kendi oyularına âlet etmek için yadıkları "Asya Asyalınlardır" fikri bütün bu milletleri ayaklandıran kuvvetli bir inanç halinde yaşıyor. Vakia Avrupalı emperyalistler, müstemleke politikası devrinin kapanmış, artık Asyadaki imparatorlukları iftasîye etmek zamanının gelmiş olduğunu anlamıyor değiller. Ancak bu ameliyinin kendi memleketlerinde sebep olacaagi muhataralar kargasalıklar çok korkutuları içindir ki tasfiyeyi geciktirmeye çalışıyorlar. Kral Jorj, Kraliçe Vilhelmine, Fransız kolonialistler, Asyalı esir milletleri daha bir müddet istiklal vaadiyle oyalamak istiyor-

müsterek cepheler üzerinde düşen sınıfların harbidir.

Gerçek, 1914 - 18 dünya harbinin emperyalizmin son kaygısı saymak doğru olur. Harp sona ermeden bir yıl önce (1917) bolşevik iniklâbı eidalin mahiyetini ve tarihin seyrini değiştiren bir dönüm noktası oldu: Milletlerarası kapitalist cephenin Rusyadaki zayıf kanadı kırıldı, ve feudal çarlık rejimi ile beraber çöktü. Sosyalist çalışma sistemi kurmak için iniklâpçılara çok müsaât ve zengin bir sahne açılmıştı.

Kapitalist çalışma ve istihsal sisteminin esaslarını tehdit eden yeni bir teerûbe başlamıştı. Milletlerarası yüksek finans bu tehlîkeyi önlemekte gec kalamadı. Bunun üzerine bütün kuvvetlerini seferber etmeye ve her vakıt olduğu gibi, kendi hesabına başkalarını öldürmeye karar verdi. Onun için harp te para getiren kârî bir ticaretir. Almanyam galip ordular tarafından tâtip edilmesine mümânaat olundu. Beyaz Ruslardan irtica orduları tertip olunurken (1918 - 20) Finlandiyaki Alman askerleri Bolşevik iniklâpçılara karşı kullanıldı. Harpten yeni çikmış, ekonomik temelleri sarsılmış olan Avrupa ile Sovyetler ülkesi arasında "karantina kordonu" kurul-

du. Diğer taraftan, hemen her yerde başgösteren içtimai iniklâp bareketlerini daha çekirdekte iken ezmek maksadıyla İtalyadan ve Almanadan başlıyarak milletlerarası faşizm teşkilâti yapıldı ve bu yolda milyarlarca dollar ve İngiliz lirası feda edildi.

Fakat iniklâbin kalesi olan Sovyetler ülkesini istilâ ve sosyalist tecrübe silâh kuvvetiyle imha etmek ıcap ediyordu. Bunun için de "karantina kordonu" nun gerisinde dört devlet blokunu kurmağa çalışılar (Almanya, İtalya, İngiltere ve Fransa). 1926 Lojkano misâkından başlayarak 1938 Münih anlaşmasına kadar süren devrede Anglo-Sakson siyasi edebiyatında "yatıştırma" politikası denilen, garpta Fransa ile Almanya arasında işbirliği temin etmeye matuf olan bu bareketlerdi.

Milletlerarası yüksek finans kralları tarafından hazırlanan bu Ehlişâp ortodüsünün hareketine mânî olacak engellerin kaldırılması gereki: "Cemiyeti Akyam" ifâsa mahkûm edildi, müsterek emniyet misâki torpilledi.

Bu faciayı hazırlayanlar arasında göze görünmez bir siyasi kudret merkezi dâha var ki, ihmal edilemez. Gergî kilise, Polonya ve Macaristan gibi bazı şarkî Avrupa memleketlerinde ve Ortaçağla tâyik idareler altında ezilen İberya yârim adası memleketlerinde büyük toprak sahibi, eski feudal seciyesini muhafaza ederken, Garbî Avrupada ve Amerikada yüksek finans âlemine mensuptur, banker bir müessesedir; bu memleketlerde katolik teşkilâti, siyasi partileri ile de politikaya nâfizdir. İşte milletleri ikinci dünya harbine süreklere hâkim olan başlıca âmilin bu olduğunu görüyoruz: Konku.

Sovyetler Birliği 21 yıl bu düşmanlarının açık ve gizli düşmanlıklarile pençeleşti, mukabil tertibat aldı. Moskova devlet adamları önce mağlûp Almanadan büyük şeyler ümit ettiler; iki kere ona yaklaştılar (1922, 1926). Fakat Alman sosyal demokrat politikası bu ümitlerin devamına müsaade etmedi. 1917 iniklâbinin selâmet ve muvaffakiyetini dünya iniklâbinden bekleyenlerin aldandıkları artık belli olmuştu. Sovyetler Birilgi için kendisini ancak kendi kuvvetiyle müdafâadan başka çare yoktu. Troçki'nin ludidîsına çıkarılması ve ilk beş yıllık planın başlangıcı aynı zamana tescâdî eder (1929). Ayrıca devletlerarası siyaset sahasında da düşmanlarına büyük darbeler indirmiştir: 1935 Sovyet - Fransa tâdâfi misâki, 1939 nazi Almanya ile ademi tecavûz paktı. Bu suretle Moskova kendi aleyhinde teşkiline çalışan dört devlet ittifâkını iki kere bozmuş ve harbin seyrini değiştirmiştir.

Yazık ki makalemin çerçevesi bu mühüm bahsi, uzatmağa müsaât değil. Ister istemez kısa kesecceğim: Düşmanlarını devamlı, içerdiden ve dışarıdan husumetleriyle uzun yıllar uğraşmış olan Sovyet devlet adamlarının Garp memleketlerinde kendilerine düşman olan mahâfile ve onların nüfuzu altındaki siyasi liderlere karşı ruhî hâlelerini ifade eden tek bir kelime vardır: iTİMATSIZLIK...

İste aynı savaş cephesinde, müttelik sıfatıyla silâh arkadaşı olarak yıl-lare faşizme karşı çenleşmiş olan üç büyük devletin harpte ve harpten sonra münasebetlerine hâkim olan ve sulhü güçlendirten başlıca âmil budur. Diğer âmilleri de ilerideki makalemizde izahâ çalışacağız.

Cami BAYKURT

tar. İşte bu uzak ülkelerde devam eden nisbetsiz eidalin manası budur.

Fakat zamanımızın en büyük faciası su ki, 1921 denberi milletlerarası faşizmi kurmağa çalışanlar, ve bu cepheyi Sovyetler ülkesi üzerine yürütmek için 1933 den 39 yilina kadar ikinci dünya harbinin hazırlıyanlar şimdî sulh yapamıyorlar. Denilebilir ki Garbî Avrupa ve Amerikada koyu bolşevik düşmanı olarak tanılmış bu nüfuzlu çevreler barıştan korkmaktadır; çünkü bütün besaplarının yanlış çıktığını gördüler. Bu korku sebeplerini biraz daha izah edelim:

İkinci dünya harbinin hâkîki âmillerini seçebilmek için, her geyden evvel, eski gözlüklerini değiştirmek zorundayız. Bu son harp geçmiş yakının asırdakilere benzemez. O harpler, ekseriyet itibariyle içtimai bünyeleri birbirine benzeyen milletler arasında oluyordu. Her milleti mütecanis bir kümme halinde görmek bir derece müümâkîn oluyordu. Son eiban harbi ise böyle de-gildir: Emperyalist devletler arasında bir harp olduğu kadar milletlerarası

TÜSTAV

*"Güneşin
büyük faciası!"*

Harpten arta kalan Avrupa ne halde?! Dumanla yükselen viranları, Nisi topuna kamplarında krematuvarlar halinde birlikte Japon ve kül yığınları, ve daha sonra, az ve sefil insanlıklar. Harbi hazırlayanlar seyirlerinin sonucu kampsunda hayvan...

...Emperyalistler, uluslararası politikas devrinin kapanmış, artık Asyalı imparatorluklarını taifeye oturuk zamanını getireceğini düşünmüyor degerler. Ancak bu işin kendi memleketlerinde neşep olacaagi muhatarah kargasâkta çok korkutuları, iyidir ki taifeyi gerçekleştirme çalıyorlar. İşte bu neskî olmalarla devam eden nesbetâk eidalâ milâmet beder."

ATATÜRK'ün Son yılbaşı geceşi

Büyük ATATÜRK, Zavallı ATATURK!

1938 senebaşı akşamı köşke belliği çağırılmıştı. Derhal icabet ettim. Kendisini köşkün yukarı katında kütüphaneye muttasıl açık salonda buldum. İlk sözü: "Ben bu akşam bir tarafa çıkmaya egağım, sen de suvare görmekten bıkmışmısın. Senebaşı burada birlikte geçiririz, olmaz mı?" demek oldu. "Büyük sevinçle" cevabını verdim. Bir hayli müddet geçen senenin hâdiselerinden ve gelceek senenin işlerinden konuşduk. Kavalalı İsmail Hakkı'nın gelmesi üzerine konuşma günün haberlerine, havaya ve suya intikal etti. Bu vadide bahis daha genişleyince Atatürk'ün elbise ve çamaşır dolaplarını hep birlikte görmeye gitmek. Elbiselerinden, gömleklerinden, kıravatlarından bize dağıtıyordu. Bu münasebetle hatırımı gelen bir fikri söylemekten kendimi alamadım ve dedim ki: "Paszam, mendillerinize, potinlerinize varınağa kadar bize vermekten hoşlanıyorsunuz, ne olurdu bir ay önce düşünseneydik de yeni sene için bütün giyeceklerinizi yeniden ismarlasaydık ve bu gece başka arkadaşları da davet ederek elbiselerinizi, çamaşırlarınızı ve gömleklerinizi aramızda kışkırttık, ne kadar çok eğlenirdik ve her birimiz de bu senebaşı gecesinin hatırlası olarak sizden bir şeyi üzerimizde taşırdık ve siz de yanın hep yeni giymiş olurdumuz." Bunun üzerine: "A doktor, bunun için daha evvel düşünüp söylemedin?" diye hayıflanıca "Zararı yok, gelecek yıl böyle yaparız" cevabını verdim. Atatürk müsbet veya menfi bir şey söylemedi, bir müddet düşünür hal aldıktan sonra "Bakalım gelecek seneye yaşayacak mıym" sözleri ağzından döküldü.

Birdenbire her üçümüzü de derin bir üzünlük kapladı. Atatürk, ölümün yaklaşğını içinde duymuştu. Bizim içimize de bu zehirli şüphe düşmüştü. Yine Atatürk bizden evvel kendini tophyarak:

Dr. Tevfik Rüştü ARAS

"Senebaşı geceşi böyle kederli şeyle düşünümiyelim ve konuşuya-lım" dedi. Yaz gömleklerinden birkaçını ayırarak bana hitaben: "Bunlardan da al, yazın Yalovada yine hep birlikte oluruz da işine yarar" teşvikiyile hem gömleklerden aldığıni istiyor, hem de üstümüze göken hüzünlü hali gidermeye çalışıyordu. Hattâ pijama bile verdi. Kavalalı, neşeli sözleriyle bahsi değiştirdi. Gece yarısı geçiriciye kadar şuradan buradan konuşmakta devam ettik. O gece Atatürk'ü ekseriya mutad olan zamanдан evvel istirahat etmemesine bırakmak üzere izin alıp ayrılmayı kadar bir daha acı bahse avdet edilmedi. Fakat yüreklerimizi sönmeye bir alev yakıyordu. Çünkü Atatürk ölümün yaklaşğını içinde duymuştu ve bunu kendisiyle beraber biz üç kişi 1938 senesinin başından itibaren biliyoruk. Bu kederli sırrın acısı dımağını ayılarla tırmaladı. Ağaç yaprakları ile beraber açılan sir, bu kederi diğer arkadaşlara da verdi. Paylaşmak kederi azaltır derlerse de bende öyle olmadı. Acı hakikata yaklaşmakla ıztırabım azalmıyor, artıyor.

İnandığım insan zekasının, iimin aczi içinde çırptındı. Nihayet bu hal da çok sürmedi, felâket geldi çattı. Artık içi yanan bütün yurdaşlarla birlikte bizi ayakta tutan sadece vazife duygusu olmuştur. Halkımıza, memleketimize karşı devam edecek olan vazifelarımızı yerine getirmek, ona ve onun eserlerine vefa göstermek; bundan sonraki yaşamımızın başlıca sebebi olsa gerektir. Büyük ATATÜRK, zavallı ATATÜRK ve daha zavallı bizler. O büyük adam henüz orta bir yaşıda iken, bu kadar vakitsiz ölmeli miydi? Birkac sene daha yaşayabilseydi neler olacaktı? Ah neler olacaktı?

Bahçeli evler: 10.11.945

Bir Avrupalının hâtra defterinden:

Mavzer Konuşuyor!

Yıllar var;
bir sabah şafak vakti
günlerden pazar:
aç kurtlar bastı köylerimizi,
dişimiz, tırnağımızla koparıp topraktan
kurduğumuz eserimizi
bırakın, çıkışın, dedik;
mavzer konuşuyor!

Ve düşman elinde kalmasın diye
bahçe, hamam, han,
hudut boyundan yukarı
budutsuz brigâd tarlaları
ve demirden başka her şey,
taş, toprak, şehir, orman
yakın, yıkın, dedik;
mavzer konuşuyor.

Yıllar var;
bir sabah, vakit şafak,
günlerden pazar:
dağ, taş, tarla, toprak
kan ağlıyor!

Ama ne çıkar!
Kuvvetimiz tükenmezdir:
Rus, Sırp, Leh, Yunanlı, Çekler,
Gürcü, Tatar ve Özbekler

süngüleri yağlıyor,
korku dağları bekler
mavzer konuşuyor.

Yıllar var!
.....
Bu diyar,
güm gelir, gene güler.
Belki yarın, belki akşam,
şehirler geri alımbılır ama,
doğmuşmez ölüler;
mavzer konuşuyor.

Yıllar var;
bir sabah, şafak vakti
günlerden pazar:

Hudut uykuda.
Yer oynadı yerinden,
yenilmez denen ordular,
sarsıldı temellerinden;
ve artık, ölüm pusuda.
Boğuluşunu göreceler, yarın

bir kaşık suda,
yenilmez orduların;
mavzer konuşuyor.

Yıllar var;
bir sabah, şafak vakti
günlerden pazar...
Dört ayda verdik, onbinlere bin
Bunu biz istemedik,
biz böyle olsun, demedik
ama neylersin!

Dava büyük,
dava ağır,
dava öyle kanlıdır.

Düşman kavi,
düşman gaddar,
düşman yedi canlıdır.
Fakat her şeye rağmen,
yüzbinlerle ödeyiip

her yerin bedelini,
her adında bir az daha ezilecektir.
Ve "p e s" deyip,
düşman haddini bileyeciktir;
mavzer konuşuyor!

1942

NAIL V.

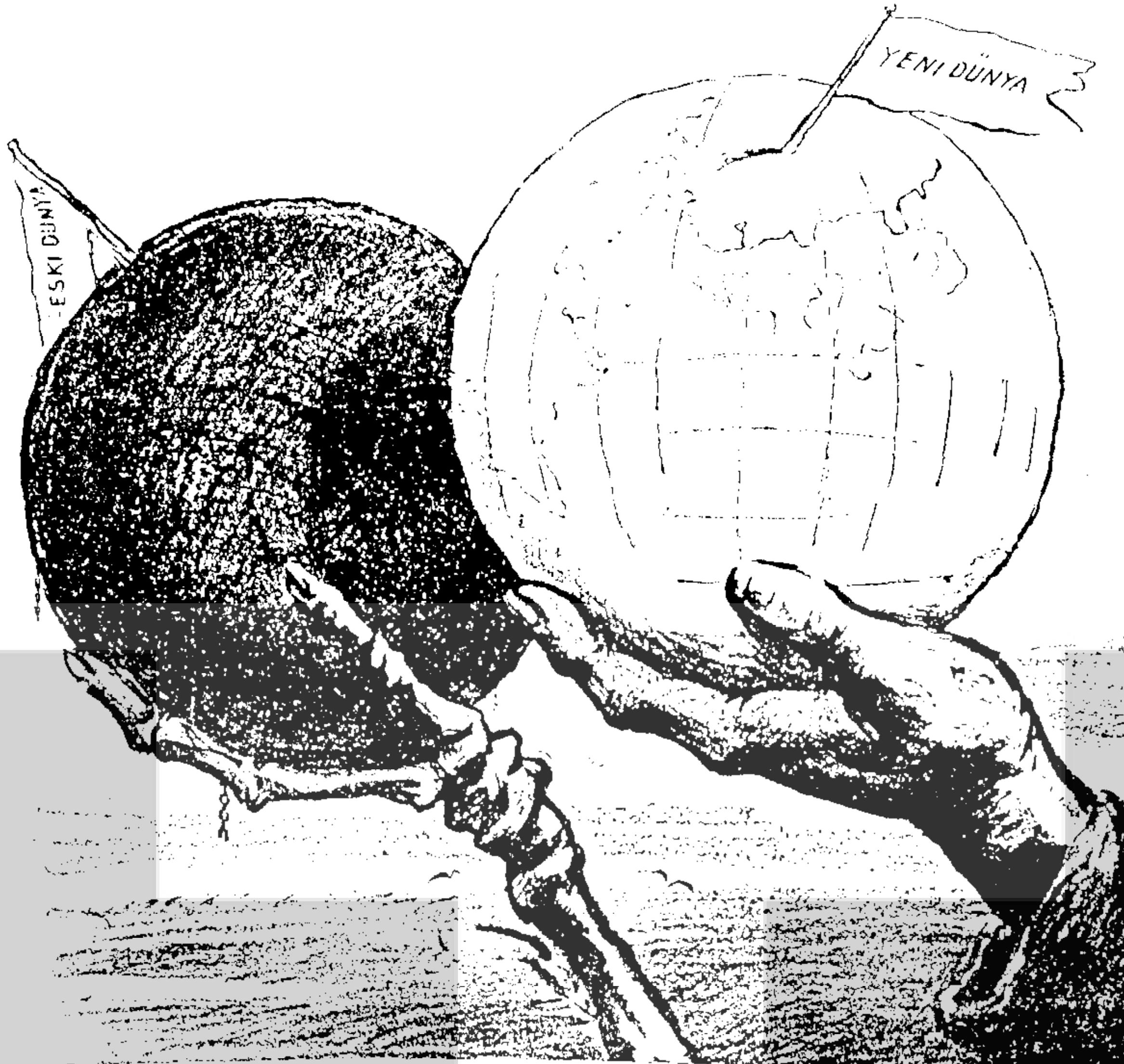
DEĞİŞEN DÜNYA

Bugün dünya makyasında meydana gelen değişikliği anlamak için, harpten evvelki dünyyanın mümeyyiz vasfını işaret etmek lazımdır. 1914-18 harbi emperyalist bir harpti. Bu harbin sonunda dünyyanın yeniden paylaşılması için yapılan muahedelerin gücü, galip devletlerin hâkimiyetini idame etmek, sermayedârîk sistemini yaşatmaktı.

1918 den 1939 a kadar geçen devre buharan içinde olan sermayedârîk sisteminin mücadeleriyle doludur. Dünyaya hâkim olmak iddiasıyla ortaya çıkan faşist devletlere karşı, kendi mevkîini muhafaza etmek insiyakında olan İngiliz ve Fransız İmparatorluğu bir taraftan bu düşmanı yenmek istiyor, diğer taraftan soyalizmin zaferine mânî olmağa çalışıyordu. Bu sebeple faşistlere karşı Sovyetlerle anlaşmaya yanaşmıyor, Hitleri başkalarının kesesinden yapacağı ihsârlarla tatmine uğraşıyordu.

Çemberlayn'ın Avusturyayı, Çekoslovakya'yı Hitler'e bağıtlaması, Münih'e uçup Hitlerle anlaşımağa çalışması harbi ölümek için değil, bir dörtler bloku yapıp Almanyayı Sovyetlere teslim etmek içindi. Hitleri ihsanlarla tatmin etmek mümkün olmadığı anlaşıldıktan sonra ve balkan kütelerinin tazyiki sırasında Çemberlayn Almanyaya karşı harbi kabul etti. Ondan evvel Sovyetlerle yaptığı müzakereleri uzatarak anlaşmaya yanaşmadı. Bütün bu seyir eski dünyyanın kendi mevkîini olduğu gibi muhafaza etmek, dünyyanın sosyalizme gitmesine mânî olmaktı.

Devlet menkanızmasını elinde tutan idareci sınıfın harbe girerken gayesi, demokrasilerin kazanacağı bir zaferle mevkîini sağlamaktı. Harp içinde ve harpten evvel faşizme karşı kurulan halk cepheleri, her şeyden evvel faşizmi yenmek, ondan sonra harplerin en büyük âmili olan emperyalizm sistemi'ne nihayet vermek için kurumuştur. Harbin sonuna kadar düşmana karşı beraber dövüßen bu cepheler, faşizmi yendikten sonra, yeni kurulacak sülh'te artık eski görüşlere, eski akidelere, eski sistemlere bir nihayet vermek kararını aldı. İngiltere'de harp kabinesine istirak eden sosyalistler, Churchill hükümetinden ayrıldılar, müstakil olarak intihabata istirak ettiler. Kurtuluş mücadeleleri yapan Fransa, düşmanın budutlarından çıkardıktan sonra, başı üstündeki sermayedâr sınıfın takakkümünden kurtulmak kararını verdi, halk cephesi ve mukavemet hareketi grupları eski sistemi tasfiye için milletin reylene müracaat ettiler. Belçikada, Balkanlarda ve her tarafta eski sisteme karşı uyanan bu yenî mücadale değişmekte olan dünyyanın yenî vasflarıdır. Bu itibarla meydana gelen en büyük değişiklik İngiltere'de harbi kazanan Churchill hükümetinin ve ory aPrisinin intihabati kaybetmemesi, Amele Partisinin iş başına gelmesidir. İngiltere'de meydana gelen diğer büyük bir değişiklik de liberalizmin ifası olmuştur. Liberaller intihabatta 307 namzet gösterdikleri halde ancak 11 yer kazanmışlardır. Hâlbuki 40 senenin evvel bu parti 380 gibi bir ekseiyetle iktidara geçmişti. Bugünkü

SABIHA
SERTEL

**İstikbalin tek ümidi,
faşizme, fikri irticâa
karşı bütün halk kütelerinin
birleşmesidir. Sağlam ve
devamlı bir sulh, ancak böyle
bir temel üzerine kurulabilir.**

liberaler Sinclair ve Beveridge idaresi altında Tory'lere karşı birleşmiş sosyalist, komünist, terakkiperver unsurların meydana getirdiği birliğe girmekten imtina etmişler, bir merkez partisi olarak müvazene tesis edeceklerini zannetmişlerdi. Bunlar kapitalizme de, sosyalizme de muhalifler, reaksiyonerlerin eline teslim ettikleri bir Beveridge planı ile İngiltereye düzen vereceklerini umdular. Fakat aşırılardan beri vaadlere aldanıp, ell boş dönen küteler bu defa hiç bir yaldızlı vaade aldamadılar. Reylerini Amele Partisine verdiler. Torizmi ve liberalizmi birden tasfiye ettiler.

Fransada uzun bir mukavemet hareketinden geçen halk küteleri, meydana getirdikleri birlikle faşizme tasfiye ettikleri gibi, artık kapitalistlerin hâkimiyetine de bir son verdiler. İntihabatta komünistlerin ekseriyet reyi kazanması, sosyalistlerin ve de Gaulle'in idaresi altındaki mukavemet hareketinin birbirine yakın reylerle iktidara gelmeleri, hele radikal partisi'nin tamamıyla ifası Fransanın da geçirmekte olduğu değişikliğin büyük bir emâresidir. İtalyada faşizme karşı, Belçikada kapitalizme ve muhafazakârlığa karşı doğan değişmeler, kralların artık iktidara geçmelerine karşı Balkan memleketlerinde doğan aksülmeller, değişmekte olan bir dünyyanın buharanlarıdır.

Harbin sona ermesi ve her memlekette sol unsurların zafer kazanması ile, bu dahili mücadeler bitmiş değildir. Henüz daha her tarafta muhafazakârlar büyük bir kuvvet halindedirler. 1914 harbinin sonunda olduğu gibi kendi mevkillerini muhafaza etmek, dünyyanın sosyalizme gitmesine mânî olmak için bütün reaksiyonerler birleşmekte dirler. Hattâ faşizmin imhası için harbe girdiklerini söyleyenler, bugün her memlekette faşistlerle iş birliği yapmaktadır. 1939 dan evvel olduğu gibi yine dünyayı bloklara ayırmak, bu bloklarla bir üçüncü dünya harbinin tohumunu atmak için faaliyete geçmişlerdir. Bunu beraber 1918 harbi sonundaki vaziyetle bugünkü vaziyet tamamen birbirine ziddir. Bu harbin sonunda mutlak hâkim, harbi idare edenlerdi, bugün sulh kurmak iktidarı milletler kendi elliğine almaktadırlar. Bu mühim değişiklikte ki dünyyanın her tarafında terakkiperver, anti - faşist, demokrat, sosyalist unsurları birleştirmektedir. Bu harp sonunun en büyük vasfi da faşizme ve reaksiyone karşı meydana getirilen birleşik cepheler ve millî birliklerdir.

En dünya nizamı eski mürekkeple yazılamaz. Sağlam bir sulhe kavuşmak için bu eski nizamın müdafilerini, muhafazakârlarını, reaksiyonerleri-

ni tasfiye şarttır. İstikbalin yegane ümidi, faşizme ve fikri irticâa karşı bütün halk kütelerinin birleşmesidir. Sağlam bir sulh ancak bu temel üzerinde kurulabilir. 1918 ile 1945 arasında bir çok mücadelelere, harplere, hayal sukullarına tahammül eden nesillerin, yeni bir dünya kurmak için eski düşüncelerle mücadele etmesi kolay bir iş değildir. Yeni bir dünyanın kurulabileceği hakkında bedbinlige düşenler, bugünkü değişimler karşısında ne kadar yanıldıklarını görmüşlerdir, hâlâ eskinin avdetini bekleyenler daba çok aldandıklarını görebeklerdir.

Dünyanın inkişafı faşizmin ve fikri irticâa tasfiyesine doğrudur. Büttün dünyada eski nizama, faşizme, reaksiyonâa karşı ileri unsurların meydana getirdiği demokratik birlikler, her tarafta seçimlerde ileri unsurların sosyalistlerin kazanması, eski nizamcılara ne kadar zaafa düşüklerinin emâreleridir. Reaksiyonerlerin mevkilerini muhafaza için mukavemet göstermeleri, birleşmeleri mücadelenin tabii bir seyridir. Fakat buna karşı demokrat, sosyalist, komünist bütün dünyada meydana gelen birlikler, irticâi yenecek en kuvvetli silâhıdır. Geçen harplerden ve sulhlerden alınan dersle 1918 harbinin sonunda yapılan hatallara düşmemek için demokrat unsurların gösterdiği birleşme temayüllü, bu harp sonunun en ümit verici hâdisedir. İstikbalin anahtarı bu birliktedir. Dünya milletlerinin birleşmesi, üçüncü bir harbin önlenmesi, milletlerin sulh içinde ve birbirine dost olarak yaşayabilmeleri için harbin sebeplerini ve tecavüzü ortadan kaldırılmak lazımdır.

Eski nizamcilar, eski şartları muhafaza etmeye, eski siyasetlere dayanmakla, hele yeni bir Çemberlayn'ı ile eski hüviyetlerini muhafaza ederken, yeni bir dünyaya, sağlam bir sulha kavushmak isteyenlerin aralarındaki fikir ayrılıklarına rağmen birleşmeleri kadar zaruri bir şey yoktur. Sağlam bir sulh ancak böyle bir temel üzerine kurulabilir.

Sulh bugün çıkmaza girmiş gibi görünüyor. Londra konferansının dağılmasından sonra meydana gelen soğukluk, demokrat, sosyalist, komünist, bu üç büyük devletin anlaşmayaçıkları manasını ifade etmez. Sulh kazanmak için, faşizme, reaksiyonâa karşı İleli demokrat unsurların birleşmesi nasıl zarur ise, sulh kurmak için de bu devletlerin anlaşmaları zaruridir. İçinde bulunduğuımız buharan bir sulh buharanıdır. Bu buharan milletlerin birbirlerine karşı cephe alması, birbirine zıt bloklar kurmasıyle halledilemez. Birbirlerine itimat eden, her millete istiklali içinde yaşamak hakkı veren ve diğer milletlerle iktisadi, içtimai, siyasi anlaşmalara imkân veren bir milletler birliğidir ki sulh içinde bir dünya yaratabilecektir. Sulh kazanmak için her şeyden evvel eski entrikalar, hileli politikanın kenara atılması lazımdır. Bugün değişen dünyada halk kütelerinin temayüllü de budur. Fransadaki mücadele, Balkan tezatları, bütün bir Avrupa buharanının sebebi budur. Bu, değişen bir dünyadan buharanıdır. Bu, yeni bir dünyanın doğum sancılarıdır.

Sİ ve KANUNLARIMIZ

mek dahi Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü'nün koyduğu formalitelere bağlıdır.

2) Hükümet her istediği zaman, istediği müraciete gazeteleri, mecmuları kapatabilir.

3) Hükümet istediği zaman ya Vekâletler arası bir komite veya doğrudan doğruya zabıta vasıtasıyla her kitabı, bedelini ödeden, sahibi hakkında takkikata lüzum görmeden toplatabilir.

4) Basın ve Yayın Kanunu ile de matbuat hükümet tarafından sevk ve idare edilir yarı resmi bir müessese haline getirilmiş vaziyettedir.

Fikir - Vicdan Hürriyeti:

Aynısaya 75inci maddesi ile, fikir ve vicdan hürriyetini tesis etmiş ve hiç kimse felsefe düşüncelerine müdaâhale edilemeyeceğini kaideleştirmiştir.

Halbuki, gerek Türk Ceza Kanunu ve gerek Matbuat Kanunu ile fikir hürriyetinin bir çok tezahüreri cezaf müeyyidelerle yasak edilmişdir.

Sırası ve felsefe bir çok fikir hareketleri bu sebeple kosteklenmiş ve bu arada meselâ Mark-

sist felsefe hürriyeti lehine her türlü fikir ve neşir hareketi silinen ve kanunla yasak edilmiştir.

Sahsi Hürriyet:

Yine Anayasının 72nci ve Ceza Muhakemeleri Üslü Kanununun 104, 105, 106, 107 ve müteakip maddeleriyle sahisi hürriyet tamamıyla teminat altına alınmış ve hiç bir kimseyin tevkif kararı olmaksızın 24 saatte fazla hürriyetine dokunulamamalığı prensibi kabul edilmiştir.

Halbuki, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 18inci maddesi, hâkim kararına lüzum olmaksızın herhangi bir vatandaşın polisin arzusu ve mülkiye amirinin tasdikiley 3 aya kadar polis nezaretinde tutulmasını mümkün kılmaktadır.

Yine bu kanuna göre zabıta, adres ve hüviyet almakla iktifa etmeyerek herkesi polis karakoluna götürmeyeceğine mezen kılınmıştır.

İkametgâh Masuniyeti:

Anayasının 76nci ve Ceza Muhakemeleri Üslü Kanununun

91 - 103 üncü maddeleri ile bu măsuniyet teminat altına alınmış, yargıç veya savcı kararı olmaksızın bu măsuniyetin ihlâl edilemeyeceği kaideleştirilmiştir.

Halbuki; yine Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu ile zabıta lüzum gördüğü takdirde yargıç ve savcının kararını almaksızın evlere girebilir, müsadere yapabilir ve muvakkaten bir ika-metgâhi kapatabilir.

Tasarruf Masuniyeti:

Aynısaya 74inci maddesi "Değer paşası ödenmedikçe hiç kimsenin malı alınamaz" der.

Ceza Muhakemeleri Üslü Kanununun 36 ve 392 - 394 üncü maddeleri her ne şekilde olursa olsun bir şeyin müsaderesi, imhası veya istimalden kaldırılması suç mevzuu olsun olmasın, ancak hâkim kararıyle yapılabileceğini kanunlaşmıştır.

Halbuki, bir takım siyasi ve idari mercilerin emriyle, yukarıki hükümler ihlâl edilebilmekte, ve sık sık rastlandığı şekilde kitap, mecmua, gazete toplatılıp müsadere edilmektedir. Ve-

kâletlerarası bir heyet ve Basın Yayın Umum Müdürlüğü veya Bakanlar Kurulu kendilerini bu hususlarda Anayasının fevkinde olarak salâhiyetli kılan kararlar çıkarmaktadır.

Ceza Kanunu:

Kanunun sarahatle tayin edip ceza zalandırmadığı hiç bir hareket suç söylemaz. Bu, vatandaşın kanunları bilme vecibesine karşılık ceza măsuniyet ve hürriyetini ifade eder. Çünkü hiç bir ceza hâkimine hukukta olduğu gibi vâzu kanun salâhiyeti tanınmamıştır.

Halbuki Ceza Kanunumuzda tayin ve tarif edilmemiş, yâni üstü kapalı geçilmiş bir takım siyasi suçlar vardır. İtalyan faşizminin ceza hukuku konsepsyonundan mülhem olarak kanunumuza geçmiş olan bu gibi üstü kapalı hükümlerin salâhiyetli bir komisyonca tesbiti elzemdir.

Mahkeme Hürriyeti:

Vatandaşın hak ve hürriyetlerinin en mühim garantisidir. 1) Müdafaâ hakkı, 2) Alenf mahkemedede mühakeme edilme hakkı, 3) Hangi kanuna göre suç işlemiş ise o kanunu tatbika salâhiyetli mahkeme huzuruna çıkarılmalıdır.

Anayasının 53 üncü ve Ceza Muhakemeleri Üslü Kanununun 373 - 377inci maddeleri, teşkilât ve meriyyet kanunları ile bu cihet teminat altına alılmışlardır.

Halbuki, bugün sebepleri tamamıyla ortadan kalkmış olduğu halde kendi-leri kanun mevcudiyetlerini hâlâ mu-hafaza etmekte olan örfî idare ve garnizon mahkemeleri ile vatandaşın mahkeme hürriyeti kayıt altına alınmıştır.

Sivil ceza kanunlarına göre işlenmiş olan suçlar, bilhassa siyasi suçlar bu mahkemeler tarafından rüyet edilmekte ve celseler gizli yapılmaktadır. Bu gizlilik dolayısıyla suçluğun müdafaa hakkı da az çok takvit edilmiştir.

Halbuki, demokrat memleketlerde aksine olarak, fikir, vicdan ve felsefe hürriyetlerinin bir neticesi olan bu gibi siyasi suçlar jürlili mahkemelere verilir ve mahkûm olanlar da mevkûflara tatbik olunan hafif infaz sisteme tâbi tutulurlar.

Bu hukuki ve kanun araştırmalarımızı daha da genişletmek ve derinleştirmek bizim için daima mümkündür. Fakat asıl maksadımız bu mahdut sütunlarda, Türk Cumhuriyetinin "anti-demokrat ve anti-konstitusyonel" vaziyetini isbat etmek ve bir an evvel bu gayri tabiilige nihayet verilmesini istemektir.

Bir daha bu bahsi tekrarlamaya lü-zum kalmaması için Büyük Millet Meclisinden mevzuatımızın sıkı bir taramaya tâbi tutulmasını ve bu taramanın demokrasi prensiplerinin meşalesi altında ve Türk Cumhuriyetinin süratle kalkınmasını istihdad eder iyi niyetlerle yapılmasını diler ve bunu Millet Meclisinden Türk vatandaşlığının mukaddes hak ve hürriyetleri nâma-îsına ısrarla isteriz.

STECAPIOĞLU

HÜRRİYET

Bu öyle bir hürriyet ve demokrasi-
dir ki, Matbuat Kanunu vatandaşın
ağzını bağlamış, Cemiyetler Kanunu
bileklerini sıkmış, Polis Vazife ve Sa-
lâhiyet Kanunu ayaklarına düşme-
vurmuş, diğer hükümler ve muhtevâ-
lar da vatandaşlığı düşünmez, konuş-
maz, hareket edemez bir manken ha-
line getirmiştir.

Her insanın, her vatandaşın hakkı
olan hürriyeti istiyoruz, bu zinciri hür-
riyet değil...

Geniş bir demokrasiye geçerken, Matbuat Kanununun 50inci maddesini kaldırıkmak, matbuat suçlarının muhâkemesini Şûrayı Devleté havale etmek, bu zincirleri gözlemek değil, irade ve otoriteyi elde tutup, zevahiri kurtarmak için bu zinciri gevsetir gibi görünecektir.

Geniş bir demokrasiye geçerken, bir kısım vatandaşlara cemiyet ve parti kurmak hakkını tanırken, diğer bir kısım vatandaşları bu haklardan mahrum etmek, ferdler ve sınıflar arasında bir imtiyaz kabul etmektir ki, bu hürriyet ve demokrasi değil, hürriyetin vatandaşlara idareci sınıf tarafından kendi arzusuna göre miskalle başlı ve ihsan edilmesi demektir.

Sadaka istemiyoruz. Hak istiyoruz.

Her vatandaş istediği partiyi kurmakta serbesttir. Bunun aksi bir sınıfın diğer sınıf üzerinde diktatorası demektir ki, bunun kanunlaştırılması tamamıyla faşizmin kabulü demektir. Bütün dünya demokrasileri vatandaş-

larına siyasi hürriyet verirken, bu hakları da garanti etmiştir. Hakîki bir demokraside ne imtiyazlı ferd, ne de imtiyazlı sınıf vardır. Dünyanın geçirmeye olduğu bu inkîlâp seli içinde, salte bir demokrasi ile Türkiye, dün-ya milletleri arasına hür ve demokrat bir devlet olarak karışamaz.

TÜSTAV
TÜRKİYE hür bir dünyada hür bir vatan olmalıdır. Bütün vatandaşlarına müsavi insan hakları, ırk, din, cins, sınıf farkı gözetmeksiz veren, bütün vatandaşları bu toprağın müsavi çocukları sayan, imtiyazlı ferdlerin değil, bütün imtiyazları silip süpüren halkın Türkiye...

Ne zinciri hürriyeti, ne de anarsık hürriyeti istiyoruz. Hepimizin malı ve vatanı olan bu toprakta tabiatın ve hayatın verdiği bütün nimetlerden müsterek faydalananmayı, müsterek istirap çekmemi, vazifelere ve mesuliyetlere istirak etmeyi istiyoruz. Bu vatanımız üzerinde yaşayanların değil, hepimizin beraber ekeceğimiz, makînelerini beraber döndürceğimiz, dertlerini ve sıkıntılarını beraber paylaşacağımız vatandaşdır. Onu beraber cennete çevireceğiz, onun için icap ederse beraber öleceğiz... Fakat onu hür insanların vatanı, imtiyazlı ferdlerin vatanı olarak seveceğiz.

Kanunlar bu hakanın, bu halkın, bu vatanın bekçileridir. Onun üzerinde söz sahibi sadece, sadece bu halktır. Devlete hesap vereceğiz, devletten hesap soracağız. Sahsi hürriyetimizi bu halk ve vatan için feda edeceğiz.. Fakat bizimde saltanat sürener için değil.. Hürriyete bundan başka zincir kabul etmiyoruz.

Sabiha
SERTEL

Demokrat devlet, işçi ile iş veren aراسında ancak hakem rolü oynayabilir. Fakat tamamıyla faşist sistemine uyarak, bugün, hükümet ve Halk Partisi bütün mesleki teşekkülerin içindedir, bunların müstakil olarak teşkilatlara müsaade etmez.

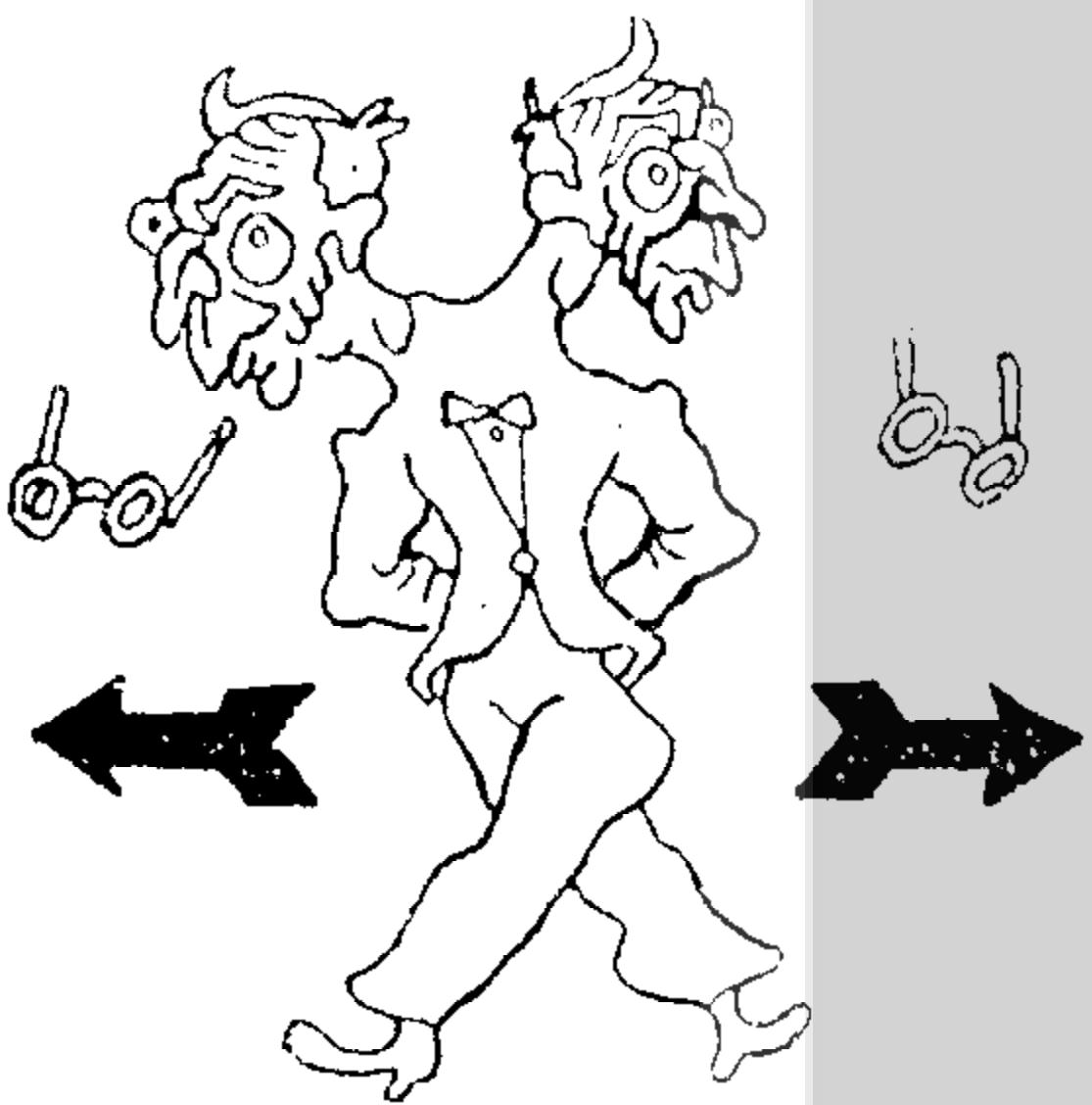
Bütün bu yazdığımız kanunların ve hükümlerin faşist kanunlardaki hükümlerden farkı nedir? Bütün ruhu ve muhtevâsıyla faşist olan bu kanunların adı da demokratik kanunlardır.

FASİZM N°1
MİSYONERLERİ

Peyami Safa

1 938 - 1944 yıllarının yazı ve fikir tarihini yazmak istiyenler, kitaplarında Peyami Safa'ya dolguncu bir yer ayıracaklardır. Bu, onun yazı ve fikir adamı olarak değerinden çok, ikinci cihan harbi yıllarında oynadığı rolün öneminiyetindendir. Gerçekten Peyami Safa bu yıllar içinde Türkiye'de, Almanya'da Rosenberg'in oynadığı faşizmin nazaryecisi rolüne benzeyen bir rol oynamak istemiştir.

Ceyrek münevverlere kendisi için "müttefekkir edip" dedirten, biyoloji, psikoloji, sosyoloji terimlerini doldurarak "fikri" çeşni vermek istediği fikralarında ötedenberi daima septik görünmeyi züppelik derecesine vardırıacak kadar ileri götürüren Peyami Safanın tam altı yıl boyunca inanlı bir mücahit oluvermesi inanılmaz bir şey olmuştur. Peyami Safa, inandığı faşist

dinini kendinden gerekligi yediği o yıllarda, "İläyi kelimetullah" ugrunda kâfirlerle kılıç sallayan bir mümin, Saint - Barthelemy gecesinde hangerliyecek protestan aryan gözü dönmüş bir katolik kinile anti-faşistlere saldırmış, nazi işgalindeki yerlerde Gestapo'ya verilen jurnallere pek benziyen yazılar yazmıştır.

Onu, böyle polis romancılığından, fantezî yazıcılığından faşizm misyonerliğine geçiren amiller bilinmemektedir. Yalnız bu yolda ilk derslerini Abilioğlu sülalesinin "yeni nizamci" "Cumhuriyet" içinde aldıktan sonra, efskârlı ve efskârsız "Tasvir" lerde olgunlaşlığını vesikalalar göstermektedir.

"Gürümüş demokrasilerin" yüzde yüz yenileceğini, emin olan Peyami Safa, ikinci cephenin açılıp: "Wehrmacht" in tuzla buz olduğunu gördükten sonra imanında çatlaklar başladı. Bu buhran Peyami'ye "ben faşist değilim!" dedirtecek, kâh sosyalist kâh demokrat olduğunu söyletecek kadar puslayı şartlamıştır. O kadar ki Berlinin düşmesinden sonra Hitler'e dil uzatmış, vaktiyle üstadi olan "Goebbels" le alay edebilmiştir. Bir zamanlar, şimdi kayıplara karışan Führer'i, meghur Munich birahanesinde ilk alıştırmış kıdemli bir nazi heyecanıyla altı yıl boyunca haykırdığı imanını

böyle birden bir dönüşle inkârına bir küfür mü demeli? Hayır. Bizee Peyami Safa kafası ve midesiyle bağlandığı "faşizm" in bütün yapısıyle gümbür gümbür yıkıldığını gördükten sonra, zehir lerek kendilerini yokeden veya yoklan mürşitlerinin izinden ayrılmış değildir. O da onlar gibi yapmış, kendini yoketmek istemiştir; bir farkla: Arsenik içerek değil, faşizmi, faşist olduğunu inkâr ederek. İnsanın böyle iliklerine kadar bağlılığı, bir inanışı inkâr etmesi de arsenik içmesi kadar hattâ daha da acı değil mi? İşin en trajik tarafı Mussolini, Hitler, Goebbels, ve Himmler, nihayet Dr. Ley artık hiç bir şey duymamanın, hiç bir şey görmemeyenin saadetine erdikleri halde, Peyami, uğrunda bu kadar ter, salya, gözyaşı ve mürekkep hareadığı ideolojisini nasıl kepaze olduğunu ve kendisinin onu nasıl kepaze ettiğini görerek kan kusmaktadır. Yalnız onun ve ona acyanlarının hiç tükenmeyecek bir teselli kaynağı var: Yazılıtı. Hele faşizmi yaymak için yazılan yazılarının en coğunu bir araya getiren ve uzun zaman gömelerinin elinde bir "ilmü hal" gibi dolaşan "Millet ve İnsan" adlı kitabı bu bakımdan pek verimlidir. Peyami burada, kaba propagandalar gibî açık konuşmamış, faşist ideolojisini, sembollerle bürüyerek anlatmıştır. En hoşuna giden semboller de "milliyet" "milliyetçilik" "ideal", "iman" terimleridir. Simdi hem Peyami Safaya, o kendini inkâr ederek ne kadar unutturmak istese de, asla unutulmayacağına göstererek teselli sunmak, hem de ilerde memleketimizde faşizm temayülleri üzerinde araştırma yapacaklara yardım etmiş olmak için bir kaç örnek vermemi faydalı buluyoruz. Peyami, faşizmin nasıl dünyayı saran bir fikir olduğunu göstermek için şöyle yazmıştır:

".... İtalyan İnkılâbı da büyük harpten sonra ayaklanan sınıf ideolojisini tepeleyerek onu milliyet idealinin emrine verdi. S. 50'

Bu "İtalyan İnkılâbı"nın, bir kaç ay önce vatandaşlarının bacagından astıkları Mussolini'nin Roma üzerine yürüyüşü olduğunu söylemeye hâset var mı? Devam edelim:

".... Artık Almanya'da, Macaristan'da, Portekizde, İspanya'da ve bugünkü Fransaya kadar her yerde nihayet bütün sınıf ihtilâlleri tepelemeye, Gökalp'in tahmin ettiği gibi "milliyet mefkûresi" nin tabii haline getirildi. S. 50"

H itler'in Almanyasında, Horthyin Macaristanında, Salazar'ın Portekizinde, Franco'nun İspanyasında ve P. S. nin bunları yazdığı 1943 deki Pétain'in Fransasında hâkinin olan "milliyet mefkûresi" nin faşizm = nazizm sisteminden başka bir şey olmadığını da herkes anlar. Bu "milliyet mefkûresi" nin bütün dünyada gerçekleşti-

Adnan CEMGIL

ni söyleken İngiltere ile Amerikanın, faşizme boyun eğmemek için başta millî benigni kurtarmak için yedi yıl dir boğuşan Çin olduğu halde bütün kurtuluş savaşını yapan milletlerden söz aymaması da Peyami Safa'nın taptığı "milliyetçilik" in faşizmden başka bir şey olmadığını göstermektedir.

Peyami Safa, Faşizme sadakatının en sağlam delilini, Türk inkılâbını, Türk kurtuluş savaşını da yukarıda sıraladığı faşist ayaklanmaların başına koymakla vermektedir. "Ziya Gökalp" i da mahiyeti tamamile belli olan yanı Peyaminin lugatinde faşizm manasına gelen "milliyet mefkûresi" nin mübessiri olarak anmaktadır: "Gökalp bugün doğumuna şahit olduğumuz dünyayı ceyrek asır evvel gördü ve müjdedeledi. S. 50"

".... Bu fikirler şimdî yâni 1943 yılında) bütün Avrupa (yâni nazi istilâsi altındaki Avrupa) millî inkılâp bayraklarının (yâni gamalı haçı bayrakların) üstünde dalgalanıyor". Peyami, artık faşist cezbesinin içinde, gözleri büsbütün dönerek isteğini gerçek gibi alıp şu zafer nârasını da sıfatlıyor:

"Gökalp'ın garp dünyası için en az ceyrek asır önce müjdedelegi bu neticeler (yâni faşizm) büyük Türk dünyası için de, şimşek hızile gerçekleşmeyi yolumdadır. S. 51".

İnsan, P. S. nin memleketimizin faşizm barbarlığının boyunduruguna girmesi için duyduğu sabırsızlığını aşağı vuran bu satırları okurken elinde olmadan: "Yaya kaldın Tatar ağası!" diyor. Gerçekten, Peyami de, "Çınaraltı" ndaki İhvani da, "yeni nizamci" Abilioğlu'giller de, "Tasvir" deki mürritleri de ve nihayet Ankaradaki Turancı nümayişinin gülünç şövalyeleri de yaya kaldılar; Faşizm, dünya-ölçüsünde yere serilmiş, gebertilmiştir.

P. S. nin faşizm ideolojisini Türkiye'de yaymak için yazılmış güzel bir el kitabı olan "Millet ve İnsan" da sık sık kullandığı sembollerden biri de "ideal" dir. Bu bahse ayırdığı sayfalarla "pir aşkına" serden geçen bir dervişin coşkuluğu var. Edebiyat ve yazı ticaretinde hayâl iş yapmış olan birinin bu ideal hümmesi bir göklarını güldürerek de Peyami evlenmekten, ticaret yapımı kadar her şeyi ideal uğrına yapmış hamleler olarak gösterirken hiç bir sıkıntı duymamaktadır. "Millî cemiyetlerle ferdin durumu" nu incelerken artık sembolizmi biraz daha gevşeterek, maksadını daha açık vuran sözler kullanıyor; bunlardan başlıcası faşist sisteminin temel direklerinden biri olan "korporasyon" dur:

"Millî cemiyetlerin sosyal yapıları millidir. Bu cemiyetlerde ferd, refah mirasyedisi, hürriyet sarhoşu ve sulh esrarkeşî değildir. Her mesele onun için (tipki Peyami için olduğu gibi!) millî davadır ve sükün zamanlarında da o, bu davamız zaferi için uyankıdurur. Korporasyon nizamî içinde mesleğini millî menfaat emrine veren teşkilatta vazife almıştır."

Herkesin ve herkesle beraber tarif ve sosyoloji bahislerinde pek uzun süre (yedi-tâlî sahibî manasına) olan P. S. nîn da bildiği gibi korporasyon nizamî bir kere Ortaçağda, bir kez de faşizmde meydana çıkmıştır. Peyami Safa daima dönen, dönen bir insan olduğuna göre şu bizde tonca diye anıtlan Ortaçağ korporasyonlarını söylememi olmalıdır. Onun bayıldığı ve altın çizgeç kadar önem verdigi korporasyon faşizmin içadı olan esaret sistemidir. Zaten "refah, hürriyet ve sulh" hakkındaki menfi hükümleri de fausto - nazi Weltanschauung'unun hikmetlerindendir!

Peyami Safa, faşist dünya görüşünün "dinamik ve enerjik" harp anlayışını da yüzde yüz benimsemisti. Ümrinde sırtna hâki renkli ceketle geçirmemiş, top seslerini yalnız bayram günleri dinlemiş olmasına rağmen bakın sulh taraftarlarına nasıl yıldırımlar yağdırıyor:

"İsterik Yahudi karısı bugünkü cihan harbi önünde (yâni 1939 da nazi Almanyanın dünyayı zincire vurmak için açtığı harp), uzun tırnaklarıyla saçlarını yolarak bayılır:

— Medeniyet yıkıyor, insanlık mahvoluyor, bu ne barbarlık, bu ne canavarlık!"

Biraz sonra da söyle devam ediyor: "Harpthen evvel Fransada, İngiltere, Amerika'da yoğun yoğun sulh esrarkeşleri yetiştiren ve nihayet Fransayı çökeren bu Yahudi propagandasını Türklerin ağızından da işitince şametler sezmiş gibi ürperiyorum"

Evet, Peyami Safa, baykuş sesleri duymuş gibi "ürpermekte" haklı olmuş. Gerçekten ikinci cihan harbinin sonunda büyük bir felâket, büyük bir yıkılış olması mukaddermiş. Ama hâdiselerdeki "ideal" düşmanlığına bakın ki harbin sonunda çöken, tâ temellerine kadar yıkılan "sulh esrarkeşlerinin" uyuşturdukları Fransa, İngiltere, Amerika değil, topraklarının harbi tecat eden nazi Almanyası ile, 8 milyon sünگüsü ile övünen soyutı Mussolini'nin Italyası ve geçenlerde Amerikalıların

Ziraî Reformda Memleketi İflâs Etmış Bir Rejime Götürmek İstiyorlar

~~~~~ Behice BORAN ~~~~

Ziraî kalkınma bahsinde dünya-nın umumî gidişine ayak uy-durmağa mecburuz. Kendi ka-bugumuz içine çekilemeyiz.

belirli ve şartlı bir iktisadi görüş vardır ve bu görüş nüfuzlu gevrelerde yaygındır da. Bu "ziraî ideoloji" nin mümessilleri bugün ziraat işlerinde müşessir, mesul makamlarda bulunuyorlar ve toprak dağıtımını ve ziraî donatım kanunları ile bu ideoloji, nazariyeden tâbikata geçmek teşayülünü gösteriyor, bunun için de memleketimiz ziraatinin gidişi ve istikbalı bakımından taşıdığı mananın önemini artırmıştır.

Bu "ziraî ideoloji" nin ana hatları nelerdir? Kabil olduğu kadar, nesredilmiş yazılarda kullanılan tâbirler, ifade şekilleriyle bu ideolojiyi hâlâs edelim (1):

İdeolojinin dayandığı esas fikir, hareket noktası, Târihyede: "Kendi kurağında kendine yeter, hiç bir yere hiç bir surette bağlanmamış bütün bir millet iktisadi kurmak" fikridir, otarşı si-

(1) Dönüm mecması kolleksiyonu, 1932-1940 ve S. Raşit Hatipoğlu, Târihyede ziraî buhran, 1936.

".... Cihân katliamları, gökten yağan ölümler, yerden biten sefaletler..." diye isterik feryatlar koparmasında hiç bir tezat yoktur. Çünkü o daima "sahibinin sesini" aksettiren bir megafon olmuştur. Hocası Goebbels de, o günlerde, bir zamanlar sayfalarından kainata meydan okuduğu, "Die Woche" de aynı sultseverlikle, aynı "isterik Yahudi karısı" feryadile "medeniyet yıkılıyor, Avrupa mahvoluyor!" diye haykırmayı mûdüy!

"Ama" diyeceksiniz; Peyami Safanın, hep onları izinden gittiği doğru değil. Onlar zehir içtiler, hayatlarına son verdiler. Halbuki Peyami Safa yazın Adada, kışın Şişlide hayattan kâm almakta ve "icap ettikçe" de "çürümüş demokrasilere" kasideeler çırپıştırmaktadır. Evet gerçekte meseleinin bu cephesi --bütün iyi niyetimize rağmen-- bizim için de karanlık. Ama kimbilir, belki bunlar da "ideoloji" harbinin icaplarından ve askerlikteki terimle "maskelenmek" tîr.

Hem duyduğumuza göre Peyami Safa ölümlerinden sonra da eski kahramanlar ile ilgisini pek kesmemiş: Son zamanlarda --bazi filozof dosularile birlikte-- dadandığı ispiritizme âlemle-rine zaman zaman Hitler'in, Mussolini'nin, Goebbels ile Gayda'nın ruhları da geliyormuş. Her halde ara sıra Peyami Safanın kafasına "Tasvir" için ögütler, kalemine de kabramanea yazılar ilham eden bu "ermi" rublar olsa gerek!

Görülüyorki Peyami Safanın bir zaman sultçulüğe "esrarkeşlik" diyecek kadar bir harp taraftarı olduğu halde, ikinci cihan harbinin 1945 yılında gösterdiği manzara karşısında

dan doğruya inâdahalesi, ziraî istihâse girişmesi lüzumsuzdur. Ziraatte devletin "rolü olmakla beraber... kısa bir zamanda netice alınamayacağı için lüzumlu olmadığı" ileri sürülmür. Mesele, "küçük köylü işletmelerinin bugünkü şartlar altında, bugünkü vasıtalarla takviyesidir." Böylece, devlet çiftlikleri ve devletçilik prensibimizin ziraatte de kendini ifade etmesi bahsi bir yana bırakılmış oluyor.

Ziraat etrafında taazzuv ederek: "kendine yeter millet iktisadi bütünü"nde sanayin yeri ve rolü ne olacaktır? Sanayie kesin olarak ikinci derecede bir rol verilir. Sanayiin, kendi başına hayatı bir istihâsal şubesi olduğu için değil, ziraatin ihtiyaçlarla cevap verebileceği için memleket iktisadı bakımından önemini, "iktisadının temeli olan ziraatin teknik ve ekonomik inkişâfi için bir zaruret" oluşturmalıdır. Bundan ötürü, bilhassa ziraat sanayinin kurulması ve gelişmesi meselesi üzerinde durulmalıdır (sarapçılık, yağcılık, peynircilik gibi...) Sanayie verilen ikinci bir rol de İktisat bütününe kendine yeterliğini sağlamaktır. Türkiye, "kendine yeter bir iktisat bütününe erişinceye kadar" sanayileşecektir.

Ziraat mahsulleri kıymetlendirmek üzere kurulacak sanayi (peynircilik, yağcılık, sarapçılık gibi...), şimdîye kadar devletin kurduğu sanayi gibi büyük endüstri şeklinde olmamalıdır. Devletin kurmuş olduğu büyük kapasiteli sarap, bira, şeker sanayii gibi sanayi teşekkülleri kurmak, ziraat üzerinde "küçük sanatların yapacağı faydalı tesiri temin edemez." Buna mukabil, "küçük ziraat sanatları" üzerinde israrla durmak lazımdır. "Ziraat sanatları, müstâsîlin kendi mahsulünü işlemek üzere kurduğu küçük ziraat sanayii müesseseleridir". Sanayii, memleketi kendine yeter iktisadî bütünlüğüne erştirmek için geliştirirken de, "büyük kapasiteli sanayi gibi temayülere kapilarak zaman ve kuvvet harcanmamalıdır".

Yama siyaseti :

Yarını hazırlıyalacak yeni köylü nesilleri de bu programı gerçekleştirecek surette yetiştirecektir. Bugün köylü ziraat istihâsal organizasyonu durumu ana çizgileriyle muhafaza edilerek, yalnız, yamanıp, tamir edilip düzeltilerek yarın da devam edecekler. Yeni köylü nesilleri "nazari ders" okutulmamıştır, yanı ilmi bilginin tâbikine dayanan ileri ziraat usullerinden yeni köylü nesillerin, "nazardır" diye nasibi olmuyacaktır. Köylü gençler sadece "icinde doğdukları köy hayatından bir derece daha yükseltmiş ve iyileştirilmiş bir hayat içinde", küçük çiftliklerde çalıştırarak yetiştirecektirler. Bu gençlerin bu çiftliklerde öğrenenecekleri ve yarın tahakkuk ettirecekleri istihâsal şekli, bugünkü köylü işletmelerinin düzenli ve elverişli organizasyonundan daha ileri olmamalıdır.

Küçük işletmeler:

Yine bu ideoloji taraftarlarına göre devletin ziraat istihâse doğru-

Akla gelen sualler :

Kısaçısı, memleketin iktisadî temeli bugünkü olduğu gibi yarın da ziraat olmalıdır. Sanayi ancak tamamlayıcı bir rolde ve ancak kendine yeter bir iktisat bütünü temin edecek kadar gelişmelidir. Üzerinde durulması, ehemmiyet verilmesi gereken sanayi şubeleri ziraat mahsulleri kıymetlendirecek olan sanayidir, asıl temel sanayi şubeleri değildir. Buhlar da büyük makine sanayii şeklinde kurulmayaçaktır; memleketimiz sanayiine, dükkanında veya atölyesinde bir kaç şirak ve usta ile çalışan "küçük sanat" erbabının işletmeleri hâkim olacaktır. tipki ziraatte, yeni makinelere değil, ancak "yeni aletler" kullanan, "bugünden bir derece daha iyileşmiş bir hayat" süren köylünün "biraz daha düzenli ve elverişli" hale getirilmiş küçük işletmeleri hâkim olacağdı gibi.

— ikinci yazı gelecek sayıda —

KATİL OSMAN

Bir takım insanlar vardır ki, yaradıları bakımından hiç istedikleri olmadıkları işlerin içine, bazan tesadüflerin, bazan muhitlerinin, bazan da modenin tesiriyle girmislerdir. Bunker ellерinde olmadan sürüklenebilir, işin öyle bir yerine gelirler ki, artık kendileri için, bir halkın tâbirinin ifadesiyle, "Kalabalıkta söz verdik, ölmemek olmaz!" demekten başka yol kalmamıştır. Kendilerine hiç uyumayan ve bir hayli sıkıntı veren bu yükü, namus belası sürükleme, kimseye belli etmeden rollerini oynamaya çağırırlar, hatta bunda biraz da mühalâğa ederler. Bazan bu yüzden belâya girdikleri de olur. Bu gibilerin asıl felâketi, bencilklerine taban tebâna zat hiviyetlere bürlünerk muazzam bir yalani bütün ömrülerince sürükleme ve saklamaya mecbur kalmalarıdır.

Böyle birine rastladım mı, hemen akluma bir hapishanede gördüğüm Katil Osman gelir. İşte onun hikâyesi:

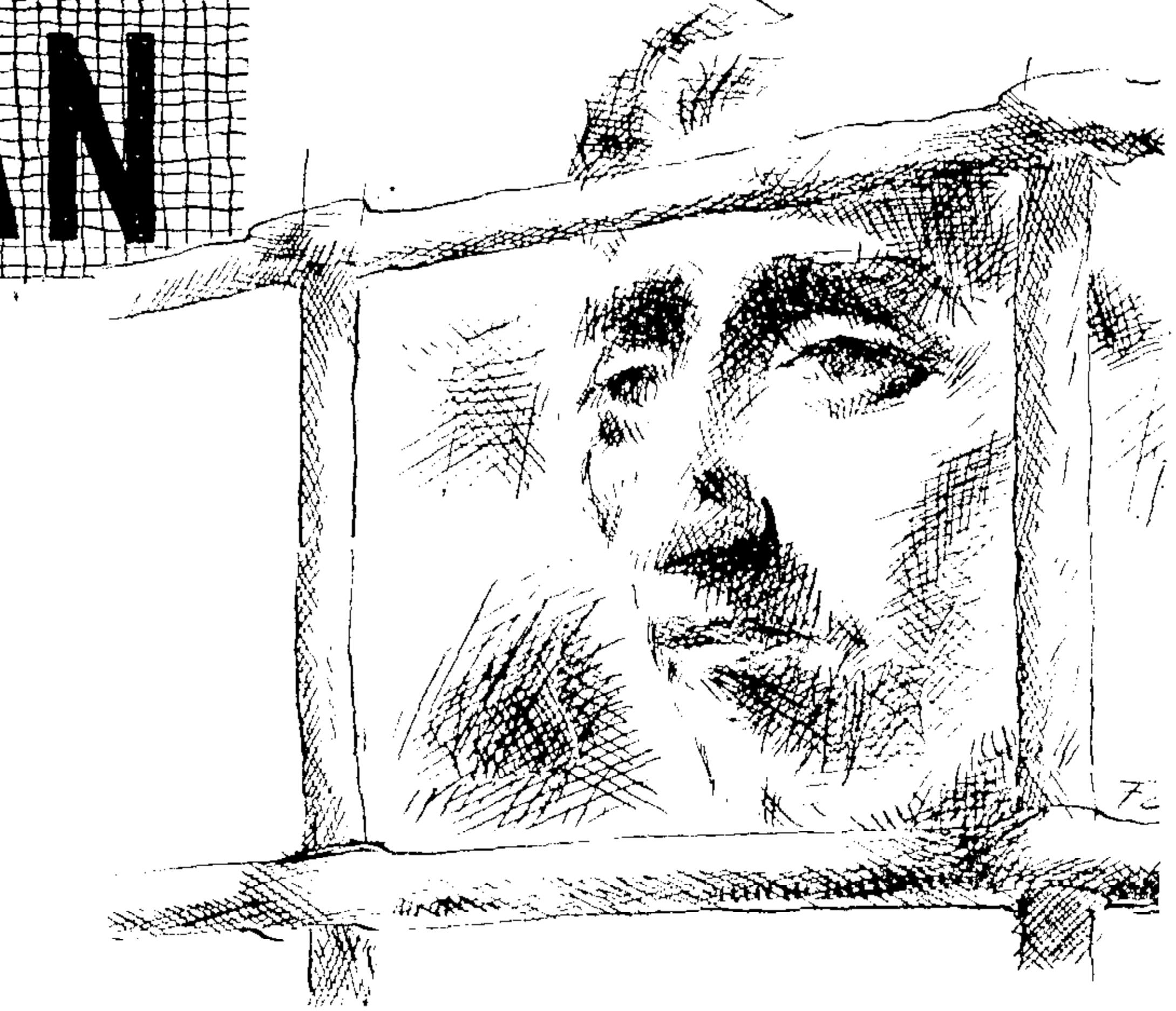
Sabahattin Ali

rini çekerek: "Nasilsınız bakalım?" diye sordu. Ben onun ne maksatla geldiğini tahmin ettiğim için hemen kahve ocağına seslendim: "Kemal, Hoca ya bir çay demle."

Zavallı, Balıkesir taraflarında burununu soktuğu bir tarîkat meselesi yüzünden mürtecidir diye on sene yemişti. Menemen hâdisesinden üçken devlet böylelerine karşı o sıralarda pek sert davranışyordu. Disardayken hali vakti yerinde, iki karlı olduğunu söylediği halde senelerdenberi kendisini arayan, soran yoktu. Sunun, bunun yardımını, hapishane müdürüünü himayesi, ara sıra yazdığı muskalar sayesinde söyle böyle geçinmeyip, fakat mahpuslar arasında lâf taşıdı, müdüre ispiyonculuk ettiği için, herkesten hâkaret görüyordu. Buları fenâlik olsun diye değil, hem çok meraklı, hem de çok gevezeliği için yaptığını sanıyor. Çünkü onun nasıl bir anabile yalnız kalıma dayanamayıp hemen birilerinin yanına sokulduğunu söylemeyecekti. Mâlik bir şey bulup etrafın alâkasını kendi üzerine çekmek için, o mutlu mutlu, bal rengi gözlerini kirpiştirarak nasıl kafasını patlatıreasına gayrîler sarfettiğini görmüştüm. Merakla dinleneceğine hükmettikten sonra, başbasını ipe gonderecek sırları bile ortaya atmakta kendini alamazdı. Yaz, kış sırtından etkârmadığı soluk penbe pardesüsünün eteklerini savura savura bahçenin bir yanından bir yanına koşar, surada üç kişiden beş lâf, burada beş kişiden üç lâf, altı vererek gününü doldururdu. Kendisini benimle yarı buçuk hemşeri saydığını sık sık yanına getir, memleketteki tanışıkların sözünü açar, Balyalı olan ikinci karısından bahseder, en sonunda taze bir çaya fit olur giderdi. Bugün halinde yapma bir ağırlık vardı. Sağ elinde çay fincanı, sol elinde dumana-suratına üflediği köylü eigarası, "İste bu insanların hali böyledir!" demek isteyen manalı bas sallamaları ile ikide bir içini çekiyor. Gülmüşerek sordum:

"Hayrola Hoca, ne havâdislerin var bakalım?"

"Bizim Katil Osman gene dün ak-

şam hâltar karıştırmış. Bu sefer iş eiddi. Berber Hüsamettin'i bıçaklamış. Diye diye en sonunda katil olacak."

Bu Katil Osman'ın kim olduğunu önce birdenbire hatırlıyamadım. Biraz düşündükten sonra:

"Şu iki ay kadar önce tabliye edilen delikanlı mı? Hani Koca Reis yol kesmekten ceza verecekti az kalsın!" diye sordum,

"Keşke verseydi. Eu çocuğu yedi sene alır, teşebbüs halinde kaldığı için iner, bir kaç seneye yakayı kurtarırdı. Bu işler de başma gelmezdi. Berber Hüsamettin ölüse on beş sene garanti. Berber de kurtulacağına benzemez, bıçağı karısından yemis."

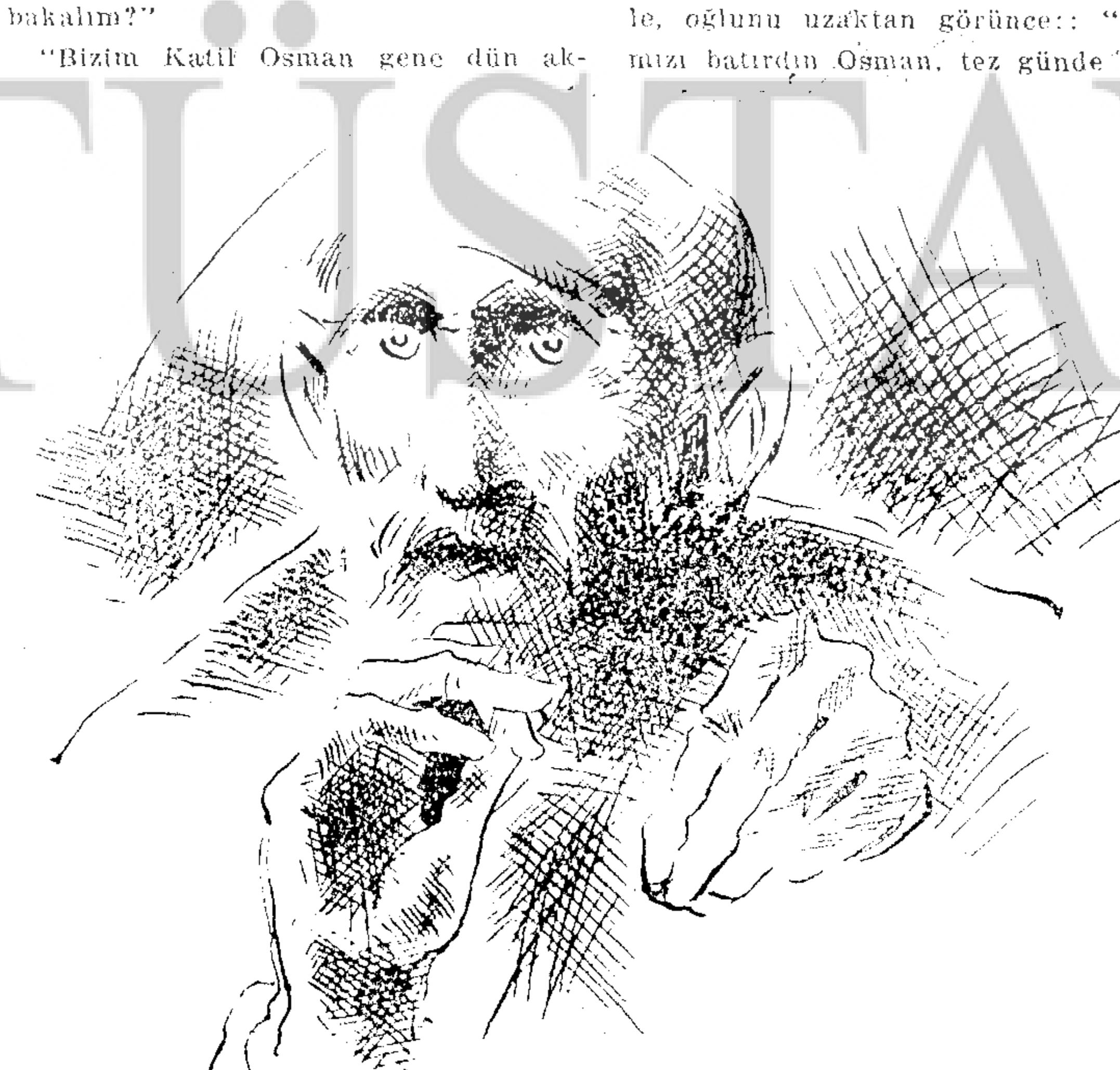
"...devrilsin!" diye acı acı beddua etdiyordu.

Anlattıklarına göre bu yaşa gelen ve babası genç olduğu için halleri hiç teşyi olmamış Osman şimdîye kadar bir iş tutmuş değildi. Hangi ustânın yanına verdilerse üç beş gün durup kaemisterzilikte ilik akmaktan, kunduracılıkta iplik mumlamaktan ilti gidermemiştir. On yaşında mahalledeki monur çocukların dövmekten başlayarak, on içinde anasının üstüne yürümüştü, on beside dayısına bıçak çekmiş, on altısından sonra da hiç olmazsa haftada bir karaçolu, ayda bir hapishaneyi boyalar olmuştu. Babadan kâfî bir bağın baharda yaprağını, güzde üzümünü, kuşın köküni satıp râkiya yatarmış, anasının başına soktuğu iki göz evle arkasındaki bir büçük dönüm bahçeyi de aynı yere yollamak için çok uğraşmış, fakat ihtiyar kadının "cena-zem çıkmadan bu eve başkası girmez!" diye müthiş bir inatla direnmesi ve tapuları Osman'ın dayısına verip saklatması yüzünden bu işi becerememiştir.

Ihtiyar kadınağının küçük bahçede yaz kış durmadan uğraşarak yetiştiği sebzelerle beş on erik, vişne ağacının meyvası Osman'ın ne boğazına, ne üstüne başına yetmediği için delikanlı işi haraçlılığa vurmuştu. Nazi geçen, daha doğrusu şerrinden yılan esnasına musallat olmuştu, bazan bir pabuçunun, bazan bir zerzevatının yanına, kendisini istiyen olmadığı halde, çırak gibi girip beş on gün çalışıyordu. Kefal tutup balık yumurtası çikaran balıkçılara güya yardım ediyor; böyle yerine göre bir çift yemeni yahut bir kaç lira para alıyordu. Karadenizden bildiren akını başlattı mı, o da aevîrlârla beraber gider, yağmurlu günlerde çocukların bile eğilip yerdenden kus topladığı bu ava katıldı. Akşamları herhangi bir meyhâneye dalıp bir ahdap sofrasında kendine içki, yemek ismarlatır, olmazsa ahçiya "Borcum olsun!" der, savuşurdu. Bir çökârları başlarını belâya sokmaksansa ona arada bir yemek yedirmek, pek asılırsa yarının lira borç vermekle yakalarını kurtarırmaya bağıyordu. Çünkü bir yaptığı insanı kolay kolay bırakmuyor, en olmuyacak yerde sulue lâf atarak, şakalar yaparak, azeitik ters muamele görse hemen parlayıp kavga çıkararak karşısındaki iyice bezdiriyordu. Hiç bir düşünden, hiç bir toplantıdan eksik olmaz, kapısını açık bulduğu yere babasının evi gibi girer, üç kadehte sapıtır, ondan sonra, ya terbiyesi, ya

Hapishanemin dış avlusunda, A-baza Kemal'in kahve ocağının dibinde oturmuş, birbiri üstüne eiga içiyorum. Yüksek kale duvarlarının dışından, imandan gelen sesler içime gariplik çöktürmüştü. Dündüğünü daha uzaklarda yanık yanık öttären bir gemi şimdî yaklaşmış, demir attıyordu. Zineir gürültüsü arasında kavga eden kayıkçiların sesini duyar gibi oluyordum. Gönülü dışardaydı. Başka zaman beni avutan şelyere bakmıyorum bile. Gardiyan Arifi'nın tavuğu, etrafında bir haftalık cicevleriyle, ayaklarının altında dolaşıyor, yanındaki sur duvarının ortasından fırlayan ve büyümüp aşağıya doğru uzandıkça çiçek üstüne çiçek açan papatyaya da hafif rüzzgârda sallanıyor, esrarkes Tayyar Baba biraz ilerde sırtını duvara dayayıp başını karına sarkıtmış, Bayburt türkülerini mirildâmiyordu. Ama ben bu eandan ahdaplarımın teselli arayacak halde degildim. Gözüm sekiz arşın kâlinliğindeki taş duvarları aşıyor, güverte kenarında eteklerini ucurarak vincin işlemesini seyreden kızları, merdivenden kocaman yatak denkleri indirmeye çalışan hamalları görüyordu. Yerimden fırlamak, gardiyanları, jandarmaları söyle elimi tersiyle iterek çıkıp yürümek, bir sandala atlayıp gemiye yârmak ve kaptana: "Qek!" dersek istiyordum. Gözümde tüten ne şehirler, ne insanlar, ne de kırılar ve ormanlardı. Açık denizleri, etrafında duvar olmayan, uşuz bûcaksız yerleri arıyordum. Ama ruhumuz böyle gök yüzlerinde ugup dururken birdenbire yere inip insan küçüklüğü ile karşılaşmak ne tuhaf oluyor.

Mürteci Yakup Hoca yanına sokuldu, altına demir iskemelerden bi-

hut zavallılığı yüzünden kendisine mükübel edemeyecek birini seger, baltak olurdu. Kasabının en kabadayıları bile onuna bir çikarmaktan çekinirlerdi. Böyle bir gümura uymanın uyaklığını bir tarafa, Osman kavgada alt olacağını anlayıma işi hemen yaygaraya turur, avaz avaz bağırır, ağlar, yedi mahalleyi başına toplardı. Her yerde, her vesile ile kavgaya çıkardığı, en küçük nızalarda bile elini bıçağına atıp: "Yakarılmı olan, kanımı içermi olan, beni katıl etme olan!..." diye bağırıpalavrasalar savurduğu için, daha bir kişiyi bile yaralamadan adı Katıl Osman olmuştu.

Ama yukarıda da söylediğim gibi, benim hapsihane de gördüğüm mahcup oglanla bu azılı serseriyi birleştirmek zordu. Halbuki o zaman da gene böyle bir edepsizlikten içeri düşmüştü: Bir akşam üzeri yolda evine giden bir mahallelisini gevirmiş, "Hadi gidelim de bana raki ismarla!" demiş, öteki: "İşim var!" deyince, "Öyleyse iki lira borç ver!" diye tutturmuş, adamdan gene yüz bulamayınca bıçağa sarılmış. Etraftan koşup gelenler polise teslim etmişler. Onu sık sık karşısında görmekten bıkan ağıorce reisi bu sefer Osman'a iyi bir ders vermek istemiş, "gece vakti silahlı yol kesmek" suçundan onu söyle dört beş sene için içeri tıkmaya niyetlenmiş. Ama Osman o taş yürekli Koca Reis'in karşısında da o məsum, mahcup haliyle terbiyeli terbiyeli ağlayıp kendine aedmış olacak ki, bir kaçı ayla yakayı kurtardı ve aldığı cezayı yatmışına saydıkları için hemen çıktı.

Yakup Hoca hep buna hayıflamıyor, "Reis oglana iyilik etmedi. Osman'ı Yusuf makamında üç senecik yatıştırdı aklını başına devşirip çıkardı. Şimdi berber ölüse on beşi yiyecek. Tuh..." diye söyleniyor.

Vakit ikindiyl geçmişti. Hoca kollarını sıvayıp abdest alımıya hazırlanyordu. İlerdeki hizarcular büttükleri cemîz kütüğünün arkasında namaza durmuşlardı. Sur duvarlarının üstünde eandarmalar nöbet değiştirdi. Limandaki geminin vinc sesleri, denizde gitip gelen motorların gürültüsü kafamın uzak yerlerinde oğuldayıp duruyordu. Arka tarafındaki deimir parmaklıklı kapı gıcırdadı, başını gevirence, Hopali gardıyan Ali Faik'le beraber Katıl Osman'ın avluya girdiklerini gördüm.

Osmanın yüzü kağıt gibiydi. Gözleri ıftal olmuş ve kanlanmıştı, genesiyle saçaklarındaki seyrek tüyler büyümüş gibiydi. Uzayıp incelmiş hissini veren çehresi, sıvri burnu, yarı açık ağızında görünen ufak sarı dişleri ve etrafı şashın şashın bakan gözleri ile, kedinin ağızına düşenmiş canlı bir fareye benzıyordu.

"Geçmiş olsun Osman, gel söyle otur bakanım!" diye seslendim, "Ali Faik, gel sen de bir kahve iç."

Osman, himayesine sağlanacak birini bulmuş gibi, kabuk adımlarla sekuldı. Yakup Hocanın yanına bir iskemle gittiği ilisti, ellerini masanın üstüne koymak, korkak gözlerini yüzüme diki. İnce parmaklı beyaz elleri titriyordu.

"Nasıl oldu, Osman?" diye sordum.

"Sorma ağıbey, bir kazadır oldu işte..."

Kırık dökük kelimelerle vukuatını anlattı. İşine geldiği gibi değiştirdiği farkediyor, fakat ses çekmeyordum. Sanki Koca Reis'in karşısındaymış da yüreğini yumaşatmak istiyormuş gibi ağlamaklı bir sesle ve başını

sağ omzuna düşürerek vizitledi: "Vallahi saka olsun diye yaptım ağıbey, bıçağın ucuyla söyle dokunuverdim, karnı boşmuş, girivermiş!"

Bu sırada Yakup Hoca gardıyan Ali Faik'e konuşuyor, onu sorguya çekiyordu. Osman'ıne pek uygunan hikayesini tamamladıktan sonra gardıyan doğruldu, kahve fincanındaki son yudumu dikerek:

"Sen bu masalları bu sefer Koca Reis'e dinletemezsün, başka läflar düşün, hadi bakalım, koğuşa gidelim." dedi.

Osman da kalktı, uzaklaşırken yanındaki: "Vallahi billyahi benim dedığım gibi oldu, Ali Faik!" diye izahat veriyordu.

Hemen o akşam bir çoklarından diledtgime göre Osman'ınu vukuatı da laçır çekirdeği doldurmaz bir meşeden çıkışmış: Kendisi gibi kopuk bir arkadaşıyla üç beş kadeh attıktan sonra kahveye gitip altmışaltı oynarlarken berber Hüsamettin yanlarına gelmiş, oyuncuların kâğıtlarına bakarak, koz tak, yirmi söyle diye karışımıya başlamış. Osman da: "Ulan o kadar iyi billyorsan gel sen de oyna, üç kol yapalm!" demiş. Hüsamettin istememiş, oynarsın, oynamazsa derker Osman Bursa işi söküp yaprağını çektiği gibi saplayıvermiş. Anlatanlar:

"Osman'da adam vuracaak hal ne gezer, herhalde sarhoşlukla elinin kararını bilemedi, fazla sotku. Biçak bir karış girmiş." diyorlardı. Osman yanında konuşulan bu sözleri ağızını açmadan dinliyor, ürkük gözlerini, koğusta bağdaş kurup oturmuş olan eski mahpusların ayaklarında gezdiriyordu.

Bundan sonraki günlerde Osman'ınn hali hile değişmedi. Bahçede kabuk adımlarla volta vuruyor, ikide bir kapıya koşup hastanedeki Hüsamettinden haber soruyordu. Berber on iki gün yaşadı. Yarası pek ağır olmadığı için belki kurtulabilecekti. Fakat bu küçük vilâyet merkezinin iki doktoru hastahanesinde buz makinesi yoktu. Hademelerin saatte bir kuyudan çektileri suya batırılarak hastanın karınna konan soğuk bezler nedense karetmeli, oğlan bıçağı yediğinin on ikinci günü karın zarı itilhabından gitti.

Bu haberi duyduğu zaman Osman'ın benzî büsbütün sarardı. Şaşkın şaşkın etrafındaki kilerin yüzüne baktı, hızlı nefesler alarak uzaklaştı, bir duvar dibine çöktü ve düşünümlere daldı.

Ama bugünden sonra Osman birdenbirde değişti, Hep sinirli ve heyecanlıydı. O sessiz, ürkük hali kaybolmuş, bana, hattâ eskiden pek saydığı kabadayırlara karşı tavırlarına bir aldimazlık, bir sertlik gelmişti. Olur olmaz lafa karışıyor, tersinece cevap vermiye kalkıyordu. Koğuş arkadaşlarıyla yatak yeri yahut tayın bölüştürme meşesinde ufak tefek nızalar çikarmıştır, görüşme günü kapıya gelen anası ile, para yüzünden, gardıyanların araya girmesine sebep olacak kadar büyük bir kavgaya etmişti. Başına gelen felâketi gözünde tutuncu onun bu hırçılığını anlamak zor değildi. Kendisiyle oturup dertleşen, halini soran yoktu. Çocukluğundanberi elinden tutanı olmamış delikanlıyı bir gün karşımı alıp dilince konuşmayı başladım. Dışardaki hayatından, içki alemlerinden, mahalle kavgalarından, denizden ve bildirem amandan bahsettim. Söz slöndü dolaştı, son vukuata dayandı. O zaman ben, Osman'ın ruhuna gözken

yüksek sıkıntıyı biraz hafifletmek için uzun teselli cümleleri sıraladım. Sesimde garip bir tevekkül edasıyle:

"Aldırma Osman," dedim, "Bunlar hep insan başına gelir. Bak, şu hapsihane yatan yedi yüz kişisinin en az beş yüzünün boynunda can veble var. Pişman olur, kendini İslah edersen her şey unutulur."

Bunları dinlerken Osman'ın yüzünü kaplayan sıkıntı ifadesi beni şaşırtmadı. Onun buz tutmuş insanlığını istitip yumasatmak kolay olmuyacaktı, elbette. Ama benim daha fazla şeyler söylememeye meydân vermeden Osman bir el işaretiley sözümüz kesti. Kimse'nin duyması istemiş gibî ağızını yüzüme yanaştırarak:

"Bırak boş konuşmaları ağıbey!" dedi, "Bu kadar sene hiç yoktan adımız katıl diye söylendi; artık önlene

gelen benimle dalga geçiyordu. Gözüm

tir, "Ağaç"ı vardır, meyvası, hattâ gölgesi bile yoktur. Kaldırıım mühendisi gibi kaldırıım şairidir. Yapmadığı marifet, girmediği boyaya, etmediği iş kalmamıştır. Sanki bütün bu karışık hayatım günahını çikarmak ister gibi, günün birinde bir şeyhi kerametfuruşa intisap etmeye aklından geçirilen Necip Fazıl, aramış, taramış —arayan mevlâsim da bulur belâsim da— mevlâsim bulmadığına göre, o da bir nakşibendi şeyhini bulmuş. Efendi hazretlerinin müridanı arasma giriniş. Gel zaman, git zaman, hazretin ömrü yetişmiş, Azrail ecel şerbetini sunmuş ve ecel döşegine düşen şeyh hazretleri:

— Yetiliş ya Necip Fazıl, diye nida buyurdulta, hâtiften şeyhinin nidası kulagina irişen Necip Fazıl, seccadesine atlayıp, tesbihini salayıp, bırgı bir tellini yakmış; yummuş gözünü, açmış gözünü, bir de bakmış ki hazretin huzurunda. Hali ihtizarda bulunun şeyh efendi hazretleri:

— Evlât, demiş. Vaktişi, ecel karşuma dikildi. Âlemi dünyadan âlemi ukbaya kuşağı gidiyor. Veeer elini, sana nefes edeyim, icazet vereyim, postumu terkedeyim. Yum gözünü, aç ağızını.

Âdetmiş, şeyhler nefes verirlerken, müritlerinin ağızına üç defa tükürürlermiş.

Necip Fazıl da ağızını açmış, mürsidi şeyh efendi hazretleri:

— Tuu, tuu, tuu diye tükürmüş. O da teşekkür makamında;

— Tuu erenler demiş destini buseylemiş.

Böylesce şeyhin yerine postnışın olan Necip Fazıl "Büyük Doğu" zaviyesine postunu atmış; nasıl bir zamanlar şeyhi, Necip Fazılın ağızına tükürüp, ona nefes verdi ise, şimdî de şeyh Necip Fazıl efendi hazretleri bu zaviye de ağızına tükürülecek müritler arıyor.

Valizadem!

Zadelik hoş şeydir Valizadem. Kimi zatınız gibi Valizade olur, kimi benim gibi kayıttan azâde olur. Başınız dan bir kaza geçmiş, kazazede olmuşsunuz. Daha doğrusu, siz değil de, sizin bir arkadaşınız kazazede olmuş. İşte böyledir bu dünya Valizadem. Hani bir kurbağa file baka baka şışmiş, şışmiş te patlayıvermiş. O senin arkadaşın da Valizadem, sana baka baka valizade olayın derken otomobilzede olmuş.

Fakat kabahat sende. O makam otomobili denen mahlûk, her sınıf adamı kabul etmez. Onun yumuşaçık koltuklarına ya bir makam, ya bir makamzade oturabilir ancak. Zadelige özenenler de oturursa, abur cubur yemis içinde gibi dışarıya fırlatıverir. Demek, makam otomobilini arkadaşınıza bir gecelik ciro etmekle, bu keyfiyet asıl otomobil hâsiyetine dokunarak, içine girenleri safra gibi dışarıya fırlatıvermiş. Otomobil deyip geçmeyin, sürüne sürüne ona da zadelik geçmiştir.

Hem siz de bu otomobil yarışlarından, böyle şakalardan vazgeçin. Camınız sıkılırsa bir oyuncak otomobil, yahut tren alır, kurar kurar işletirsiniz. Daha olmazsa, bayram meydanlarında bir sırımlı, hâşâ huzurunuzdan eşek bulur üzerine atlar, bacaklarını salaya salaya sallaya koşturursunuz.

Hem siz eğlensiniz Valizadem, hem de size baktıkça biz eğleniriz. Nenize lazım böyle kazah belâli yarışlar.

Böyle bir hâlti biz, yâni azâdeker karıştırsaydık. Siz şimdî haddiniz mi? dersiniz. Doğru böyle makam otomobilzile hâltetmek haddimiz değil ya.. Haddimiz olmıyarak bir yapsaydık, bilmem ne olurdu?

Siz yapınız, olanlar meydanda. Bir gazete kapatılmış, bir muharrir kapatılmış. Hani bu mesele de kapatılır amma, Valizadem, ne yazık ki kapatılacak tarafı kalmamış.

"Büyük Doğu,, Zaviyesi

Bir Necip Fazıl vardır, şair derler. "Para" si vardır, piyes halinde "Tohum" u vardır, tarlaya ekilmemiş

büyük sıkıntıyı biraz hafifletmek için uzun teselli cümleleri sıraladım. Sesimde garip bir tevekkül edasıyle:

"Aldırma Osman," dedim, "Bunlar hep insan başına gelir. Bak, şu hapsihane yatan yedi yüz kişisinin en az beş yüzünün boynunda can veble var. Pişman olur, kendini İslah edersen her şey unutulur."

Bunları dinlerken Osman'ın yüzünü kaplayan sıkıntı ifadesi beni şaşırtmadı. Onun buz tutmuş insanlığını istitip yumasatmak kolay olmuyacaktı, elbette. Ama benim daha fazla şeyler söylememeye meydân vermeden Osman bir el işaretiley sözümüz kesti. Kimse'nin duyması istemiş gibî ağızını yüzüme yanaştırarak:

"Bırak boş konuşmaları ağıbey!" dedi, "Bu kadar sene hiç yoktan adımız katıl diye söylendi; artık önlene

kızıp birinin üstüne yürüsem herifin kili bile kıpırdamıyor. "Senin gibi lâf-la adam öldürmeni çok gördük!" diyor. Memleketin bir kabadayısının yüzüne bakacak halim kalmamıştı. Alâlah rahmet etsin, Hüsamettinle görülecek bir hesabım yoktu, ama bu vukuat bana lâzımdı."

Osman, benim şashınlaştıma aldırmabile etmeden yerinden kalktı, omuzundan ağır bir yükü fırlatıp atmış bir adam gibi hafif adımlarla uzaklaşdı.

Konuşmanın sonuna doğru usulca yanımıza sokulup bizi dinlemiş olan Yakup Hoca, öğrendiği şeylerden memnun, elini omuzuma koymu ve filozofça mirıldandı:

"Bu dünya böyledir işte, kimi adam öldürdügün için katıl diye anılır, kimi adı katlle çıktı diye adam öldürür..,

Görüşler

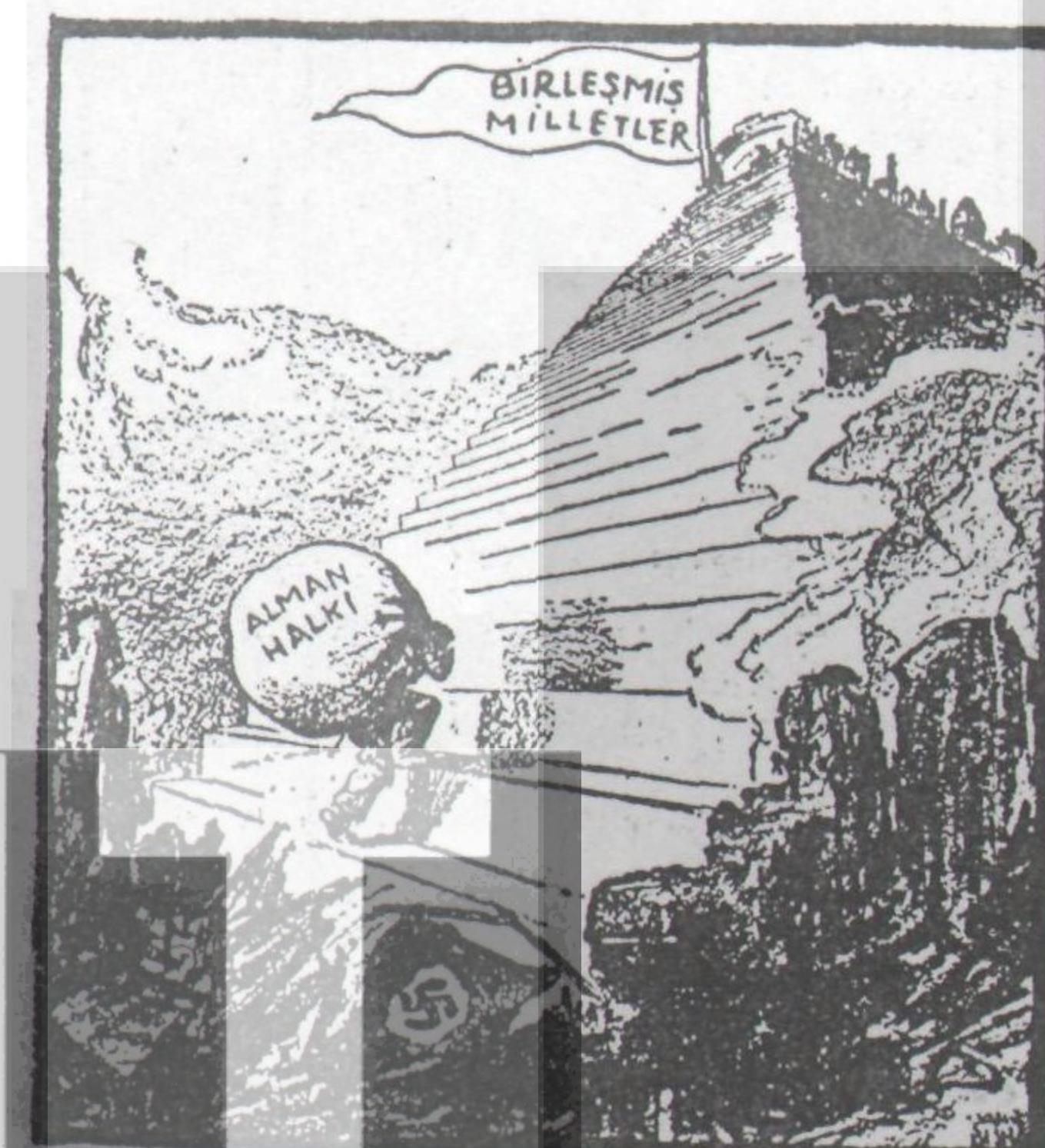
HAFTALIK SIYASİ MECMUA

OTORİTER ZİHNİYET: Eh, şimdi barışabiliriz!

H. CAHİT YALÇIN: Ya şimdi Amerikaya nasıl çatmalı?!

Uzun mesakkatli, fakat
ümitli bir yolculuk!

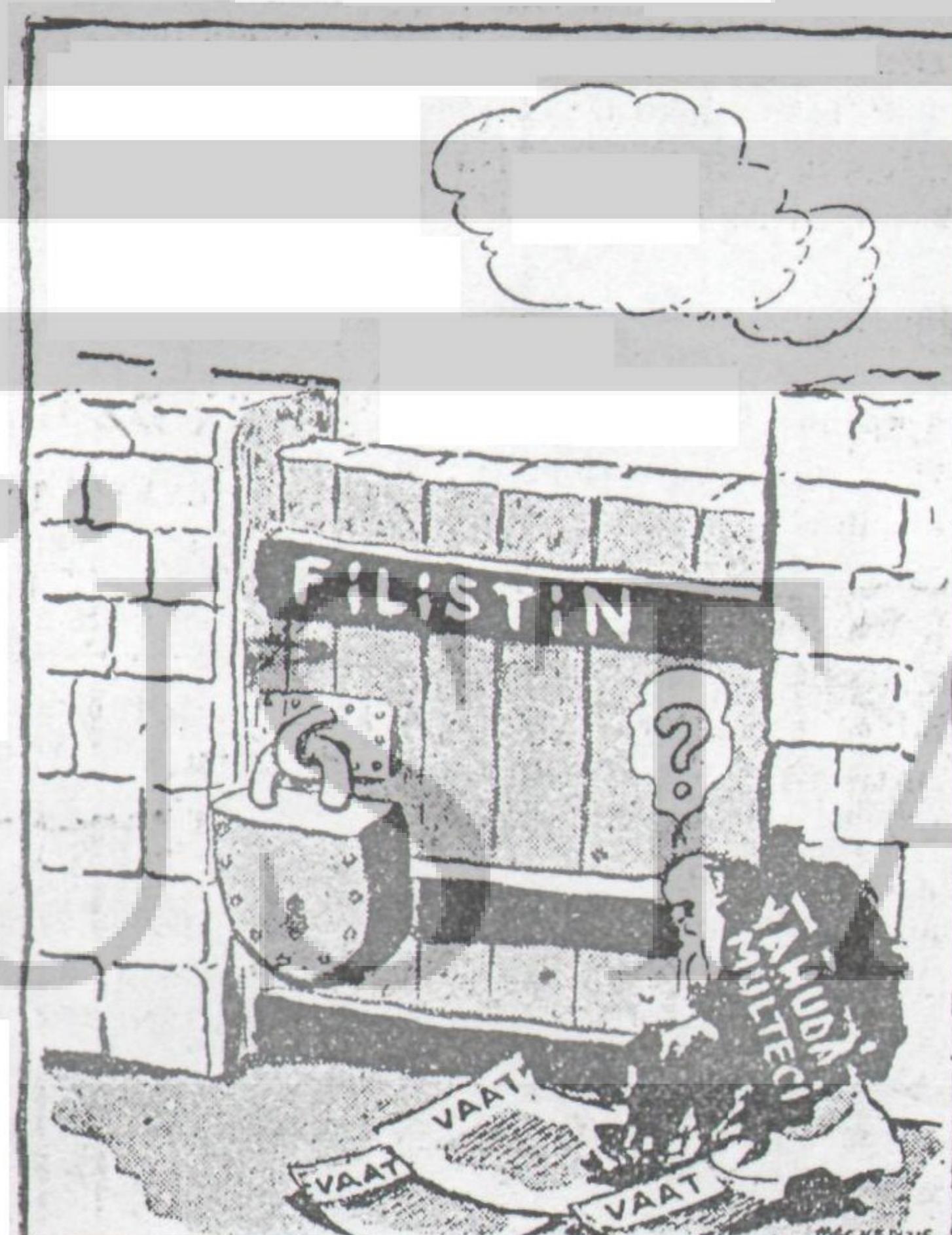

Avrupa üzerinde Atom bombası!

TUSTAV

Zaman olur hayali cihan değer

Arzi mev'ut

N. Nadi: Ee, dünyayı nasıl görüyorsun?
P. Safa: Mükemmel! gördüğümüz gibi